

Українською, будь ласка!

З 16 січня 2021 року мова обслуговування споживачів – українська!
Всі надавачі послуг, незалежно від форми власності, зобов'язані обслуговувати споживачів і надавати інформацію про товари і послуги державною мовою.

У супермаркеті та в інтернет-магазині, у кав'ярні, банку, на АЗС, в аптеці чи бібліотеці, де б ти не був – обслуговування має бути українською. Лише на прохання клієнта його персональне обслуговування може здійснюватися іншою мовою.

У разі порушення прав на отримання інформації та послуг українською мовою звертайтеся до уповноваженого із захисту державної мови.

Сьогодні ми друкуємо в «Слові Просвіти» листи відомих українців, розміщені ними в мережі. Сподіваємося, що ви, наші читачі, просвітяни, активно долучитеся до втілення статті 30 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» і напишете нам про це.

Андрій ІЛЛЕНКО:

Київська класика жанру у сфері послуг (мушу визнати, зараз трапляється значно рідше, ніж років 10 тому).

Спілкуюся з дівчиною на касі, роблю замовлення. 10 моїх реплік українською – десять її відповідей російською. Дівчина відвертається і, не відходячи від каси, звертається до своїх колег на кухні українською: «Хлопці, давайте вже швидше робіть ту піцу!».

Розговорився з дівчиною, вона в побуті україномовна, але на касі в неї просто стояв блок на українську, якийсь неусвідомлений страх говорити з клієнтом рідною мовою, навіть якщо він до неї звертається українською. Так працюють колоніальні

комплекси, вироблені десятиліттями психологічного та фізичного терору.

Або ще приклад. Років так само з десятиє тому. Приходить до нас в офіс дівчина і розповідає, як їй відмовили у працевлаштуванні офіціанткою в ресторані. Причину сказали прямим текстом – «нашим посетителем буде некомфортно, еслі іх будет абслуживать афіціант с українським акцентом». Тобто вже не лише українською «некомфортно», – «девушка, вам следует поработать над своїм праізнашеінем». Ми роботу з рестораном провели, вони навіть з переляку одні з перших у своєму гламурному сегменті зробили україномовне меню.

За моїми спостереженнями, саме сфера послуг довгий час була осеред-

ком найпоіслідовнішої побутової русифікації та українофобії, десь на рівні з професійним спортом. Останніми роками ситуація трохи покращилась, але без тиску вона не виправиться кардинально.

Це як з україномовним дубляжем. 15 років тому його ввели, і який стояв вой на болотах! В кіно ніхто не буде ходити, у нас нет школи качественного перевода, ето насіліе і т.д. А тепер вже ніхто і не згадає, що колись не було української мови в кінотеатрах від слова взагалі. Всі звикли, все ок, а якість україномовного дубляжу значно краща за російську.

Тут буде так само, але треба не розслаблятися.

В'ячеслав КИРИЛЕНКО:

У Франції – французькою, у Польщі – польською. І в Україні відсьогодні обслуговування споживачів – українською! А якою ж іще? Україна непросто, але впевнено повертається до своєї ідентичності. Не зважаючи на багатосотрічне підросійське становище, сотні заборон на українську мову, знищення

мільйонів українців Голодомором та Великим терором та протидію теперішніх російських «скрепчиків», внутрішніх ворогів та зрадників!

Чи є альтернатива? Немає. Бо альтернатива відновленню та зміцненню позицій державної мови – бездержавність, вторинність та забуття. Не буде української мови – не буде України. Саме тому так люто атакують Закон про мову воро-

ги нашої країни. І саме тому день 16 січня 2021 року, коли запроваджується обслуговування споживачів українською мовою у всіх закладах, також і важливий день для зміцнення національної безпеки України.

Бажаю уповноваженому із захисту державної мови Тарасу Креміню та його команді успіхів у нашій спільній великій справі! Слава Україні!

МИКОЛА ТИМОШИК

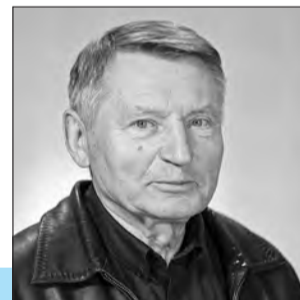
4-6

ЮРІЙ ЩЕРБАК

8

ЛЕОНІД МУЖУК

10

ГЕННАДІЙ СИНЄОК

12

ВАСИЛЬ КЛІЧАК

14-15

Мирослав ДОЧИНЕНЕЦЬ:

Вчора, 16-го, був у супермаркеті. Жінка на касі, котра завжди розмовляла російською, мовила:

“Нажміть, пане, будь ласка, пін-код”.

“Натискаю”, — кажу.

“Дякую. На вашу покупку зніжка дев’ять гривень”.

“Спасибі”, — кажу.

“І ми дякуємо, що обираєте наш магазин. Приходьте знову”.

“Обов’язково прийду, — кажу. — У вас гарна українська мова”.

“Ой! — зашарілася. — Я стараюся, але не все получається...”

“Нічого, — кажу, — все вийде, якщо хотіти”.

“Так хочеш...” — широко всміхнулася.

А нам як хочеться, подумав я. Сотні років чекаємо. Ми і наша мова. Нічого, все вийде. Не одразу, не так легко, не скрізь, але вийде. Бо за нами — Закон і українські пророки.

м. Мукачєво

Галина ПАЛАМАРЧУК:

Стаття 9 розд. 3 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної” зобов’язує посадових осіб у публічній сфері спілкуватися з клієнтами державною українською мовою. Точніше — навіть не спілкуватися, а втітати й починати розмову. “Добрий день!”, “Вас вітає...”, “Я вас слухаю”. А далі, як зазначає закон, “на прохання клієнта...” Тобто далі вони можуть домовитися, якою мовою продовжувати спілкування. І я навіть здогадуюся, якою...

Колись давно гігант “Розетка” обслуговував покупців лише російською. Тепер його послуги — на всі смаки, “будь-який каприз за ваші гроші”. Гроші — насправді велика сила. Тож пам’ятаймо: гроші — сила.

В Україні закон начисто й скрізь програє силі. І у вигляді грошей, і фізичній. Судді й прокурори — не тільки мільйонери, вони ще й безкарні. Приклад? Голова Вищого антикорсуду може тусуватися з підслідним, оголошеним у розшук, і ні їй, ні йому за це нічого не буде.

Штраф міг би зіграти свою роль у питанні дотримання закону. Але тут виходить на сцену сила фізична. Хто в нас поліція? Вихованці й плеканці ідейного українофоба Арсена Авакова. І не тільки українофоба, а й ділка. Поліція бере хабарі, поліція викрадає і садить невинних. То ця сіра кримінальна сила, скажімо десь у Харкові, стане на бік українськомовного громадянина, який поскаржиться на продавчиню, що не обслуговує його державною мовою? Не стане. Позбиткується незлобиво — а швидше, злобно.

Є ще одна сила. І вона дуже підступна. Це сила московських спецслужб, а

Українською, будь ласка!

паче — п’ята колона. Буде багато негарних провокацій “для картинки”. Ряджені — а передягати й провокувати вони вміють, кому як не нам це знати, — вибалушивши очі, — для КГБ це стандартний образ УБН, — будуть влаштовувати негарні сцени, ображати якусь “милу злякану невинну дівчинку” на касі чи пенсіонерку-кульбабку — закоренілу шовіністку десь на стільчику в аптеці... А потім апелювати до світової спільноти. Першим, звісно, відреагує найсправедливіший у світі офіс президента. Йому теж ця стаття 9 Закону про забезпечення функціонування української мови як державної наче скалка в дупі. І це нас може відкинути ще далі, ніж ми були.

Треба нам бути розумними, обережними і далекоглядними. Виводити на чисту воду провокаторів, у разі принципів конфліктів — дотримуватися дорожньої карти, запропонованої омбудсменом Кременем. Менше обурюватися, бо маємо те, що маємо. Більше — працювати, роз’яснювати. Бо йдеться не тільки про мову. Мова — це

Не потураймо українофобам. Не принижуймося. Той, хто на тридцятomu році Незалежності, живучи в Україні, “не панімає” української мови, або розумово відсталий, або й досі вважає Україну колонією Росії.

Іван ЮЩУК

їнською. А тому звертаюся до тих російськомовних, котрі живуть в Україні і пов’язують свої долі з її майбутнім. Україна сподівається і на вашу допомогу. Ви знаєте, на яку.

м. Херсон

Сергій БРАГАР:

Ну ось і набула чинності 30 стаття закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної”.

Звісно, пані та панове, щось із нами дуже-дуже не так. Це ж вдуматися тільки: після майже 30 років незалежності сфера послуг в Україні нарешті переходить на українську мову! В Україні! На Українську! Після 30 років (принаймні часткового) звільнення з-під московської окупації!

що ми на своїй землі, яка зветься Україна, і наша українська мова — ключова основа національної безпеки — в публічному просторі не має поступатися жодній іншій!

Вороги розраховують ще й на те, що ми мовчатимемо, соромитимемося, коротше кажучи — продовжуватимемо не користуватися своїм правом на отримання послуг державною мовою. Так ось, власне, тепер ми маємо або послідовно контролювати виконання 30 статті закону про мову, або, щойно переполох минеться і пофігістичні та промосковські бізнеси зрозуміють, що порушення мовного закону не несуть для них наслідків, що на порушення звертають увагу замало клієнтів, почнеться масовий саботаж.

Але ні... Давайте про хоро-

Я видалив всі непотрібні іноземні клавіатури на своєму телефоні. Залишив лише українську та англійську. Почав писати повідомлення, нотатки, запити у гуглі українською. Кожна моя дія загострилася на темі України. На ТБ запровадили квоти. Я на той час був одним з небагатьох відомих людей, що могли вільно розмовляти українською. Мене почали всюди запрошувати. Відповідно, більше людей дізналися про мої проекти та україновідчуття. Завдяки цьому у мене з’явилися можливості та сили зробити для країни те, що я вже зробив.

Ця історія — це мій приклад того, що закон про мову набагато важливіший, ніж це можна уявити. Бо мова, якою ви думаєте, визначає ваші дії. А ваші дії визначають майбутнє вашої країни. І сьогодні вступила у силу друга частина цього закону. Я радий, що тепер, куди б я не завітав, в моїй країні до мене будуть звертатися не англійською, не італійською, а українською мовою.

У мене все. Цьом.

м. Київ

Валерій РОМАНЬКО:

ЯКЩО АПТЕКАР І ПРОДАВЕЦЬ КОВБАСИ ПОЧАЛИ З 16 СІЧНЯ ГОВОРИТИ УКРАЇНСЬКОЮ, ТО ГОЛОВА ГРОМАДИ ПОВИНЕН ЦЕ РОБИТИ ОБОВ’ЯЗКОВО!

ЗВЕРНЕННЯ ДО ГОЛОВИ Слов’янської міської територіальної громади ЛЯХА В.М.

Шановний Вадиме Михайловичу! Як мешканець Слов’янська, який голосував за Вас у другому турі виборів голови, хочу, щоб Ви прислухалися й до мого голосу. З 16 січня вступив у силу Закон України “ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ”. Працівники торгівлі, медицини, деяких спортивних закладів і т. д. (згідно згаданого Закону), обслуговуючи клієнтів, у тому числі у Слов’янську, почали говорити державною мовою. За моїми спостереженнями — ще не всі, хтось із задоволенням, хтось пручається, для когось з часом доведеться виписувати штрафи. Але я про інше.

Дивився останні новини місцевого телебачення. Бачу Вашу активність, компетентність у багатьох питаннях життєдіяльності міста, бажання якомога більше і краще зробити для мешканців Слов’янська. Розповідаєте про ремонт лікарні, роз’яснюєте питання щодо подорожчання газу на Соборній площі — і все це РОСІЙСЬКОЮ мовою. Але ж Ви ДЕРЖАВНИЙ чиновник держави УКРАЇНА. Що ж це за приклад для тих працівників торгівлі, медицини,

становий хребет людини і нації. Йдеться про нашу державу Україну.

м. Київ

Анатолій КИЧІНСЬКИЙ:

Звертаюся до тих російськомовних громадян, котрі проживають не на території Росії. Скажіть, будь ласка, чи на планеті Земля є, наприклад, неяпонська Японія, чи некітайський Китай, чи непольська Польща, чи нефранцузька Франція, чи ненімецька Німеччина, чи (продовжувати можна ще довго)... Звісно, що нема. А неукраїнська Україна, виявляється, є. А чому так? А тому що вона зазнала тривалої насильницької русифікації. Тож хочете ви цього, чи не хочете, а доведеться вам знати, що Україна робитиме все можливе, щоб стати нарешті укра-

А втім, враховуючи реалії, в яких доводиться жити, добре, що це відбувається принаймні зараз і хоча б у такій м’якій формі.

Сьогодні я заходив:

до супермаркету загальноукраїнської мережі — державна мова від початку і (якщо ніхто не просить спілкуватися іншою) до кінця надання послуги; двох місцевих крамниць — в обох привітали російською, але якщо в першому випадку у відповідь на мою українську я теж почув українську, то в другому — спершу стикнувся з м’яким ігнором, після чого зробив зауваження, і це допомогло; зоомагазин — привітання російською, знову зробив зауваження — знову подіяло.

Московські пропагандистські пси гавкають, але наш караван іде!

Важливо завжди пам’ятати,

якщо ми не втримаємо свої позиції!

м. Одеса

Євген КЛОПОТЕНКО:

16 січня. Від сьогодні в Україні, як і раніше, можна розмовляти будь-якою мовою. Хочете балакати іноземною — ю а велкам. Хоч мертвими мовами спілкуйтеся, головне, щоб співрозмовники петрали, про що ви. Просто українську тепер буде чути частіше. Ви зайдете поїсти і почувте не “привет”, а “вітаю”, от і все. Проте, закон про українську мову вплине на державу. Зараз буде моя особиста історія: я вважаю цей закон прекрасним, бо у 2019 році він став рушієм моїх змін. Це надало мені впевненості публічно розмовляти українською і запустило цілий механізм взаємозалежних дій.

освіти, від яких Закон вимагає на роботі спілкуватися українською, а голова міської громади з людьми спілкується мовою іншої держави?! Якимось не логічно. Зрозуміло було б, якби це відбувалося у домашній обстановці чи у колі близьких друзів, а на камеру, у робочий час...

Ви знаєте, Вадиме Михайловичу, мені якось було незручно за Вас, коли дружина запитала: “А чому наш голова виступає російською? Від аптекаря і продавця ковбаси вимагаємо української, а керівник міста говорить мовою іншої держави”.

Чув Ваші, Вадиме Михайловичу, поодинокі виступи українською мовою — доволі добре; бачив Вас на одному фото у вишванці — чудово. Продовжуйте і далі так радувати — адже у Вас, вірю, душа болить за Україну. Це буде на користь нашому місту, на користь державі України, на Вашу користь, шановний п. голово нашої територіальної громади. Успіхів Вам!

м. Слов'янськ

Степан ПРОЦЮК:

Нині важливий день для нашої мови! Ще один крок до її зміцнення в Україні. Без мови ми не відбудемося, як не може людина жити без душі..

У романі “Травам не можна помирати” (про радянську Україну 70-х років) йдеться про трагічне становище нашої мови у роки пізнього СРСР. До речі, видавництво “Наш формат” перевиде цей роман, бо зараз Ви вже не знайдете його у книгарнях чи на сайтах.

Отже, уривок, друзі:

“У київських небесах застигла незрима труна. У тій труні лежить паралізована дівчина. Її вже багато літ намагаються усипити і знищити. У крайньому разі перевести до розряду маргінальних, а то і непоширених, явищ і фактів. Вони начебто є, ці факти, але ж ми, радянські люди, все, мовляв, розуміємо, ми ж не користуємося зараз мотвилком чи залізними обладунками для бою...

Реліктове. Вимерле. Щоб уже ніхто, ніде, ніколи і нізачо її не згадував, не ставився до неї серйозно, щоб, не доведи Боже, не полюбив цю прокажену і паралізовану дівчину у незримій труні.

Ця дівчина — українська мова.

У Києві є українські школи, але у них майже всі говорять російською. І не лише у школах. І не лише в Києві. Але із столиці йдуть концентричні кола.

Поступове зникнення солов'їної мови має засвідчити велику перемогу шовінізму над духом. Комунізму над архаїкою. Пролетарського радянського інтернаціоналізму над українським буржуазним націоналізмом.

Цій мові не може бути місця у великій зоні. Поволі її треба знищити. Чекісти люблять лише опереткових хохлів і божевільних від самогону малоросів.

— Какава різниця, на каком языке разговаривать?

— Лишь бы человек хороший...

— Лишь бы не было войны...

Коли виходиш на вулиці українських радянських міст, здається, що цієї мови вже нема ніде. Всі про щось говорять, щось вирішують, намагаються “дістати” щось дефіцитне. Ніхто не протестує. Люди подібні, як радянські п'ятирубльовки. Переважна більшість як чорт ладану боїться говорити українською. Причина до нудотності банальна.

Це і через українську часто гинули у тридцять третьому. Це через неї розстрілювали найрозумніших і найчутливіших, фабрикуючи всілякі справи СВУ та фанатично конструюючи фабрики смерті. Чекістський Мефісто прищепив чудовій дівчині вірус небуття...

Страх голоду, людоловства та людоморства через кілька десятків років дав буйні плоди. Найсміливіші, просто порядні — шезли, їхні діти переважно теж. Прийшло покоління, зачате у страху і покорі. Покоління із тремтливими колінами, переважно готове відректися, забути, задушити паралізовану дівчину у труні.

Циклоп-мімікрія заповзала у провулки і душі. Незрима труна у київських небесах ставала зримішою лише для надчутливих і катів. Протилежності — сходяться...

— Вы из Западной Украины? Прекратите триндеть на нашем бандеровском языке!

— Я із Тараші, на Київщині...

— Я із Лубен, на Полтавщині...

— Я із Сміли, на Черкащині...

— Я із Гайсина, на Вінниччині...

— Я із Шостки, на Сумщині...

— Я із Ізмаїлу, на Одещині...

— Я із Богодухова, на Харківщині...

Вже кілька разів виконавцям здавалося, що паралізована мучениця заснула навіки.

— Долго ж она сопротивлялась, даже не по себе иногда как-то было...

— Мы выполнили заказ. Давай расчёт!

Мучениця піднімалася з труни. Паралізована вчилася танцювати на мільярах. Домовина, старанно підготовлена, була зайвою (але вона згодилася для частини виконавців).

У Києві та Харкові, Тараші і Лубнах, Львові та Ужгороді нетлінна дівчина тоненькими ручками, на яких світилася шкіра, запалювала зорю благоді звістки.

Навіть частина лицарів її ордену вже вірили і не вірили, що це — не чорна порожнина.

Ще було багато смертей. Але Той, хто є розпорядником альфи і омеги, вдихнув нетлінність у понівечене тіло. Цього ще ніхто не збагнув.

Найрадсісніші знамення повинні приходити непоміченими. Бо люди можуть їх забалукати і замацати.”

м. Івано-Франківськ

«Просвіта» оголошує 2021 — роком українського слова на Буковині

Світлана МАСЛОВСЬКА, в.о.голови Чернівецької обласної громадської організації ВУТ “Просвіта” ім.Тараса Шевченка

16 січня 2021 року сфера обслуговування в Україні перейшла на державну мову. “Нарешті!” — скаже кожен небайдужий до рідної української, бо це основна вимога ст. 30 Закону України “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. Лише на прохання споживача його персональне обслуговування у крамницях, кав'ярні, банку, аптеці, бібліотеці, АЗС тощо може здійснюватися іншою мовою.

Вся реклама також має бути українською. За порушення цих положень вперше може бути попередження. Надалі (з 2022 року) — адміністративне стягнення — штраф у розмірі 200-300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (3400-5100 грн.)

Українська “Просвіта”, як і Буковинська, справді торжествує, бо упродовж 152 років свого існування головне її призначення — збереження мови наших предків, наших славетних велетів-подвижників українського слова — Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Юрія Федьковича, Івана Бажанського та сотні тисяч тих, хто віддав своє життя за рідну мову.

Згадаймо лишень подвиг Василя Макуха. У лютому 1968 року, протестуючи проти колонізації та русифікації України і проти радянського вторгнення в Чехословаччині, Василь Макух спалив себе на Київському Хрещатику. Через 10 років, у січні 1978 року, той самий шлях мученицького протесту обрав Олекса Гірник, який у день 60-річчя проголошення УНР спалив себе на Чернечій горі в Каневі, на могилі Тараса Шевченка, в ім'я захисту української мови.

У час російсько-української війни боротьба за нашу незалежність, у тому числі й українську мову, також забрала багато життів наших патріотів-захисників. А жорстоке побиття, яке призвело до загибелі Артема Мірошниченка у Бахмуті на Донеччині в листопаді 2019 року, тільки за те, що активіст-волонтер спілкувався з тамтешніми молодиками українською, вкотре засвідчує: боротьба за мову триває!

У столиці Буковинського краю, на вулицях Чернівців, у громадському транспорті та в крамницях також часто чуємо мову нашого кровного ворога, на жаль. Безумовно, злісні українофоби й надалі чинитимуть спротив, тому байдужість — лише на догоду “руському міру”. Хто як не

просвітяни мають цьому протистояти і проявити свою громадянську активність, тим паче, у рік 30-річчя Незалежності України.

Отже, Чернівецька обласна “Просвіта” оголошує 2021 рік “РОКОМ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА НА БУКОВИНІ” й розробляє відповідні заходи, а також звертається до Чернівецької обласної ради, аби затвердити нашу пропозицію на одній із сесій крайового парламенту.

Так, ми вступаємо в епоху загальноосвітніх практик — послуговуватися державною мовою не лише в державних установах. Це мусить дати позитивний результат. І він уже є! Мова стає популярнішою і престижною. І хоч у вищих навчальних закладах ще є викладачі, які спілкуються російською, є й державні службовці з таким недоліком, однак, віримо, іспит для чиновників додасть позитивних тенденцій. Чимало чернівецьких дітей поза школою розмовляють мовою Москви, але на уроках все ж відповідають українською. Більшість радіо-телепередач звучать українською, у численних храмах, крім Московського патріархату, богослужіння здійснюється українською. Отож українській мові — бути! Водночас просвітницьке мовне самоусвідомлення — на часі.

ПЦУ підтримує державну мову

Митрополит Епіфаній у розповіді на телеканалі “Прямий”, що ПЦУ працює над впровадженням української мови не тільки у сфері релігійного життя, а загалом.

“Ми, як українська церква, працюємо над тим, щоб українська мова впроваджувалася у всі сфери не тільки релігійно-

ва”, — сказав митрополит Київський і всієї України Епіфаній.

Предстоятель ПЦУ не заперечує того, що інші національності, які проживають на території України, мають право молитися своєю рідною мовою. “Але на державному рівні, на церковному рівні основною богослужбовою мовою є укра-

панує своя рідна мова, не є чимось особливим, коли ця мова є панівною мовою, яка не приносить честі і гідності тих людей, які спілкуються іншими мовами і для яких є рідною мовою інша мова, але ти повинен знати і володіти державною мовою”.

Митрополит Епіфаній навів приклад. Перебуваючи в Греції, він вивчив грецьку мову і має сертифікат про знання цієї мови. “Кожен, хто хоче, наприклад, працювати офіційно на території Греції, повинен мати сертифікат про знання цієї мови. Ніхто не забороняє володіти своєю рідною мовою.

Але якщо ти хочеш мати певну позицію і місце в цій країні, ти неодмінно повинен мати сертифікат про знання цієї мови. Так само і в Україні є державна українська мова, яка не принижує інші мови, частина населення спілкується російською й іншими мовами. Ми цього не заперечуємо. Але ми прагнемо, щоб в Українській державі на державному рівні панівною мовою була саме українська мова”, — підсумував предстоятель ПЦУ.

Фото надане ПЦУ

го життя, але й загалом життя українського народу. Бо нашою офіційною мовою, богослужбовою мовою є українська. Справді, у нас зараз є кампанія соціальної реклами — “Молімося рідною мовою”. Тобто я, як предстоятель, закликаю молитися рідною мовою, якою для нас, українців, є українська мо-

ва”, — підкреслив архієрей.

Він зазначив, що ПЦУ і надалі як буде робити все для того, “щоб утверджувати нашу рідну українську мову”. “Тому що мова, нація і держава — це нерозривно пов'язані між собою речі. Наприклад, європейські країни, де в кожній країні

“Я ніколи не пильнував про свої “круглі прожиті роки”, а лиш пильнував, що’ важливого не лише для себе, а й інших вдалося зробити”.

Як позбутися продажною ментальності інтелігенції, вихованою колоніальною владою

Професор Микола Тимошик про науку і журналістику у день свого 65-ліття

Оприлюднена на сайті “Граніт Науки” 9 січня ц. р. та у “Слові Просвіти” (числа 1 і 2) за 8 і 15 січня стаття “Скопус як діагноз української науки: замість оновлення – пристосуванство, корупція, непрофесіоналізм, непрозорий бізнес” викликала неабияку зацікавленість серед наших читачів: лише за перші дні поширилася в більш як 4500 пересилань на різні мережеві платформи. Автор цієї резонансної статті – відомий в Україні та за кордоном учений, журналіст, письменник, громадський діяч Микола Тимошик.

Інформаційним приводом для нинішньої розмови стали дві причини: 19 січня професорові виповнилося 65. А напередодні цього ювілею він отримав із друкарні сигнальні примірники свого нового дослідження у двох книгах, написаного за результатами недавнього наукового стажування у Великій Британії.

— Вітаючи Вас, Миколо Степановичу, найперше хочу запитати: це так збіглося, чи ви спланували?

— Скорше друге. За традицією приурочую до якоїсь своєї особистої знакової дати щось присутнє зі зробленого. Таке виніс із одного з уроків мого всежиттєвого навчителя Івана Огієнка (митрополита Іларіона). Він щодо подібних ювілейних дат не раз повторював: я ніколи не пильнував про свої “круглі прожиті роки”, а лиш пильнував, що’ важливого не лише для себе, а й інших вдалося зробити. Що ж до себе, то у другій половині життя, вважаю, таким важливим є найкраще з уже надрукованих натеper 25-ти одноосібно написаних мною книг. До 50-річчя то був практичний посібник “Книга для автора, редактора, видавця”. 60-річчя пролило під знаком двотомної документально-публіцистичної оповіді “Село” з промовистими назвами в окремо взятому томі — “Зійти з безпам’ятства” та “Трудний шлях відмосковлення”. І ось — британська епопея в двох книгах, що загалом складає понад 1000 сторінок. Цього разу — монографія: “Українська журналістика в діаспорі: Велика Британія” та “Українське книговидання в діаспорі: Велика Британія”.

— Які гарні подарунки собі самому — та ще й іншим стануть у нагоді! Не те що усі ці традиційні грамоти чи ордени для визначних ювілярів...

— О, так. Від цього, здається, Бог мене застеріг. Ви ж знаєте, як і за що у нас номінуються званнями заслужених, народних, героїчних (звісно, за незначними винятками): такому ім’яреку слід бути найперше бездоганно догідливим начальству, не відчувати гризот сумління за те, що всі папери в різні інстанції про себе та свої “най-най-заслуги” уперто готувати самому, а потім з такою ж упертістю “пробивати” їх, у різний спосіб розплачуючись. Мені ж, певне, генетично передалася вдача діда по материній лінії Івана Мозгового. У 1933-му він не купився на обіцянку більшовицької влади бути викресленим зі списків на висилання до Сибіру за умови, якщо добровільно напише заяву до колгоспу та здасть туди все зі свого заможного, багатого на худобу і реманент, обійстя. Не написав, не принизився перед тупою владою. Був насильно вивезений із села і загинув на Соловках. Але до кінця свого молодого життя залишився вірним

своім переконанням людини вільної, працелюбною і заможною. Він не набув якихось освітніх регалій, але мав уроджену шляхетність та інтелігентність. Із цього міркую тепер, що справжній, а не лише титулований формальним званням, інтелігент (учений, журналіст, учитель, лікар, просто особистість) має бути завжди в опозиції до влади. Надто нинішньої — в основі своєї підлої, непрофесіональної, непатріотичної, морально убогої. Отож, такий інтелігент має обійтися й без нагород від неї. Що ж до себе, то з рук влади ніколи не отримував жодних. Цим і пишаюся. Водночас тішуся іншими нагородами — відгуками і визнаннями численних, часто невідомих мені, читачів. Так, “Книга для автора...” витримала три перевидання, мала шоразу немалі накладки, а тепер, коли вони вичерпалися, активно “скачується” і студентами, і практиками на кількох піратських сайтах, як й інші мої підручники. За “Село” отримав Шевченківську (народну) премію. Після номінованого цією премією за “Чорного ворона” (“Залишенця”) Василя Шкляра моя сільська сага таки долучилася до цього поки що не численного ряду. Сподіваюся, що й за свіже, шойно з друкарні, двокнижжя мені ніколи не буде соромно.

— Можна вважати, що натеper це перша презентація Ваших так званих лондонських книг. Про що вони, в чому їхня відмінність?

— Ці дві монографії уводять читача в дивний, не пізнаний і не поцінований нами світ української еміграції. Розглядаю його і як явище національної історії, і як феномен нерозв’язаного понині світовою спільнотою “українського питання”, і як місію захисту українського в Україні, і як

чин служіння національній ідеї. Особливість цієї праці в тому, що весь фактологічний масив узяв не з похідних джерел чи Інтернету, а уперше шукав безпосередньо у Великій Британії: в архівах та бібліотечних колекціях української еміграції, відділі українистики головної бібліотеки країни — British Library. Також записав спогади ще живих активістів українського громадського життя у Лондоні, Единбурзі, Манчестері, Глазго та Ліверпулі. У поле обсервації потрапили виявлені там підшивки газет, журналів, книг, брошур, іншої інформаційної продукції, які видавали наші земляки в цій країні українською і англійською мовами і яких у нас не виявиш у жодній книгозбірні. Вдалося віднайти сліди перших друкарень, книгарень, описати результати освітньої, наукової, культурницької діяльності головних організованих осередків британських українців. А це передусім, Союз Українців у Великій Британії, Українська Видавнича Співка, Організація Бувших Вояків Українців, Союз Української Молоді.

— Масштабно. Чи не загується читач у лабіринтах зібраного Вами?

— Щодо масштабів — так, досить широко. Зібраного матеріалу виявилось настільки багато, що довелося замість однієї книги робити дві. А щодо “загублення в нетрях тексту”, то маю свою власну методику написання: сюжетний розвиток подій, інтрига окремих фактів, емоційні доміканти, публіцистична тональність викладу. Це зазвичай тримає увагу читача, спонукає його шукати в тексті відповіді на запитання: а що, як і чому було далі? І то незалежно — йдеться про підручник, монографію чи документально-публіцистичну оповідь.

Батько

Мати

— Десь я читала, що так пишуться книги для школярів у Франції...

— Вірно. І не лише у Франції, і не тільки для школярів. На Заході це тенденція: добротний підручник, за яким потім усі гаятимуться, монографія з гуманітарного профілю, яку на правду читатимуть, має мати одного автора. І такого, що має особистісно-творчу харизму й позицію. У нас же все ще живучий “бригадний метод”: роками і підручники, і монографії пишуться таким собі колгоспом. За цих умов автор першого розділу суперечить тому, що написав колега в другому. А в третьому взагалі йдеться про те, що виходить за межі предмету. І часто “оте” — здебільшого неокандидатських шматки з попередніх кандидатських. Та й це ще не все. Три-п’ять авторів справді пишуть самі, інші — “примазані”: начальники пишучих; маєтні спонсори, які пнуться в науку, родичі маєтних. Щодо стилістики викладу, то в нашій науковій літературі й досі свято дотримується оте претензійне, радянське ще, розуміння: чим незрозуміліше, тим нібито науковіше. Як в оцінці хрестоматійним кіногероем Сірком із “За двома зайцями”, виголошеній на стільці-пам’ятнику (яка ж “крута” знахідка режисера!) майбутнім зятем Голохвастовим монологу про “разум кріси і челавека”: говорити так розумно, що аж страшно.

— Наскільки мені відомо, у Вашому доробку діаспорна тема одна з провідних. Можна вже говорити про своєрідну діаспоріану професора Тимошика. З чого вона складається?

— Це, до речі, чи не першим підмітив мій колишній навчитель журналістики на київському журфаці Володимир Іваненко, нині президент Українського університету у Вашингтоні, в передмові до моєї книжки “Українська книга і світ”, що вийшла 2018 року як спільне видання цього університету та Київського національного університету культури і мистецтв. У ній мовиться зокрема про архіважливий обов’язок українських учених-гуманітаріїв — спільно складати все нові й нові цеглинки до такої молодої науки як українське діаспорознавство. Адже упродовж багатьох літ ця проблематика розглядалася крізь призму “старшого брата”, у контексті затвердженій в Москві концепції “спільної коліски” для трьох народів. Відтак другорядності, за-

лежності, загумінковості української культури і науки в цілому і українського друкарства, зарубіжного зокрема. Крім названих вище трьох книг суди відношу монографію “Українська книга і преса в Італії”, написану також на основі опрацювання тамтешніх архівів, “Українська книга: історична місія і реалії”. А перед цим було кілька книг, написаних на основі опрацювання українських архівів у Канаді.

— Отож, Канаду Ви вважаєте початком своєї діаспоріани. Якою дорогою Ви туди потрапили?

— Після захисту докторської дисертації 1997 року, а стосувалася вона українознавчих аспектів наукової, журналістської, видавничої діяльності Івана Огієнка, хтось із спецради запропонував надіслати в Канаду, в Колегію св. Андрея (там викладання велось тоді українською мовою) мою монографію “Голгофа Івана Огієнка”. Мовляв, хай канадські українці знають, що в незалежній Україні вже появилися перші дослідження про колишнього міністра освіти уряду УНР, а згодом митрополита православних українців усієї Канади Іларіона. Вислали. Через два місяці я отримав, як казала моя покійна мати, “казьонного” конверта звітти, в якому — запрошення на двомісячні наукові досліди колосального, доти ніким не опрацьованого архіву митрополита, з пропозицією написання про нього другої книги — повного життєпису та багатогранної діяльності. Щоб зрозуміти, чому я вжив означення для обсягу цього архіву як колосального, наведу такий факт: якщо фізично увявити собі картонну коробку довжиною метр, а висотою та шириною більш ніж півметра, то таких коробок — близько ста. Здебільшого — рукописні тексти. А якщо мати на оці, що упродовж усіх підрадянських років ім’я цього великого українця відносилось до першої десятки імен тих, мовлячи словами радянської пропагандистської машини, “ненависних буржуазних націоналістів, лютих ворогів радянського народу”, які заборонялося вживати в пресі та на радіо, телебаченні, в книговиданні, то можете увявити міру моєї втіхи і відповідальності.

— І ви все те опрацювали?

— Певною мірою так. Результатом опрацювання цього архіву стало спільне канадсько-українське видання 2000 року моєї но-

вої книги “Лишусь навіки з чужиною...” Того ж року вона була презентована з участю автора в десяти містах тієї заокеанської країни, де мешкають найбільші організовані громади українців, зокрема у Вінніпезі, Торонто, Отаві, Монреалі, Саскатуні, Едмонтоні, Ріджайні.

Прихильний для “Чужини...” розголос за кордоном сприяв народженню нового видавничого проекту. В його основі — зарубіжна, ще не друкована, архівна спадщина одного з Великих Українців Івана Огієнка. Досі з моїми упорядкуванням, передмовами та примітками побачив світ 21 том цього проекту.

— **Масте на увазі стилізовані в одному художньому оформленні популярні нині серед читачів книжки цього автора в двох блоках бібліотечної серії “Запізніле вороття”:** “Рукописна спадщина” та “Зарубіжні першодруки”?

— Саме так.

— **Це ж огром архівного матеріалу. Як він потрапив до Ваших рук?**

— Майже детективна історія. Але — коротко. В англomовному варіанті одного з трьох Заповітів митрополита Іларіона (це саме той, який він писав уже будучи невиліковно хворим), я віднайшов ось цю фразу: “Після моєї смерті прошу повернути в Україну мій архів і мою бібліотеку”. Але після цієї фрази викладено дві умови: а) коли Україна буде вільною і б) коли буде вільною її церква. Це дало мені вагомий аргумент ставити питання перед розпорядниками архіву.

— **А хто ці розпорядники?**

— За заповітом — створені у Вінніпезі за ініціативою самого Огієнка у 1949 і 1951 роках дві безпрецедентні організації всеукраїнського значення — Товариство “Волинь” та Інститут дослідів Волині, яким первинно офіційно передавав автор свої недруковані рукописи. Вже по смерті митрополита до числа розпорядників додалися: консисторія УАПЦ в Канаді, Колегія Св. Андрея при Манітобському університеті та кілька фізичних осіб. З-поміж них — тоді ще живий старший син Огієнка Анатолій, який мешкав у Нью-Йорку; найвірніший учень і послідовник митрополита, декан Колегії отець-протопресвітер Степан Ярмусь і англomовна секретарка покійного митрополита, директорка канадської видавничої спілки “Тризуб” Анна Фігус-Ралько.

— **Як вони поставилися до Вашої пропозиції?**

— На початку — однозначно негативно. Приводом до формальної відмови був аргумент: Україна вільна все ще формально, але фактично нею правлять російськомовні і російськомовні олігархічні клани, представники яких не зможуть належно доглянути цей безцінний скарб української історії. І вони мали рацію. Якраз тоді в західній пресі було немало публікацій і про свідомий підпал відділу архівної української головної бібліотеки держави — ім. В. Вернадського, і про продаж на букіністичних ринках Європи украденних зі львівських архівів оригінальних листів Грушевського, і про зникнення з тієї ж Вернадки рукопису книги Миколи Коперника. Мої аргументи, що архів мусить працювати на утвердження українського в Україні,

що до Вінніпега упродовж ще десяти років зможуть добратися з материкової України лише окремі дослідники, одинаки-одержимці, та й то хіба що своїм коштом, що саме українознавчі дослідження найбільше ігнорує хронічно націоналістично настроєна влада в Україні, — не спрацювали.

— **Виходить, що аргументи їхні були вагомими. І все ж, чим закінчилася ця історія?**

— Засідання розпорядників архіву проводилося тричі. Це якраз була друга поїздка до Канади 2000 року, коли відбувся місячний всеканадський турпрезентації моєї “Лишусь навіки з чужиною...”. І, напевне, саме добрий розголос про цю подію таки спрацював. Було прийнято компромісне рішення: архів і надалі залишатиметься в Канаді, а на мої руки буде передано копії недрукованих праць митрополита Іларіона для організації першовидання їх в Україні. Але тут теж постали дві умови: я не маю права передавати ці копії до будь-якої державної установи, лиш маю створити і зареєструвати належним чином благодійну орга-

нізацію, від імені якої і будуть видаватися ці тексти. Так постала 2000 року в Києві Фундація імені митрополита Іларіона (Огієнка). Тоді ж канадська сторона підписала зі мною угоду вже із юридичною особою — керівником цієї благодійної організації, яка й стала розпорядницею копій канадського архіву в Україні. 2000 року вийшла друком перша “ластівка” з рукописного канадського фонду під загальною назвою бібліотечної серії “Запізніле вороття” — “Українське монашество”. Далі були, в моєму упорядкуванні, з моїми передмовами і науковими примітками, — “Тарас Шевченко”, “Рятування України”, “Розп’ятий Мазепа”, “Рідна Мова”, “Українська церква за час Руїни”... Всього поки що вийшов 21 том загальним обсягом кожний від 350 до 600 сторінок.

— **Якщо мати оці сто архівних коробок, про які Ви сказали, то це яка їхня частина?**

— Гадаю, не більше чверті.

— **І що далі?**

— Далі, безумовно, продовжуватиме цей воістину всежиттєвий проект. Тим більше, що недавно вдалося відшукати в одному з архівів Польщі величезну архівну колекцію Івана Огієнка його польського періоду життя — від 1921 по 1944. А це листування з Андреем Шептицьким, Симоном Петлюрою, Павлом Скоропадським, Дмитром Донцовим, Іваном Крип’якевичем, Осипом

— **Ото б її видати в Україні!**

— І це була б справжня сенсація! Але й тут є ускладнення. Поляки в принципі дозволяють копіювати такі документи. Але за кошти. Якщо мати на увазі обсяг архіву, то сума вийде немала — для окремо взятого дослідника фактично невідомна. Звернувся до посольства України у Варшаві. Надіявся, що там посприятують на рівні дипломатії бодай знизити суму оплати, зважаючи на те, що цей проект не комерційний, а благодійний. Там чемно вислухали, але — розвели руками. Втім, на інше й не сподівався. Тривалий час української незалежності наші дипломати за кордоном представляли і захищали не інтереси народу, від імені якого вони там є, а бізнесові інтереси олігархічних груп, які піс-

ційного поля після недавно завершеного періоду роздержавлення і приватизації ЗМІ десятків україноцентричних за змістом і українськомовних за мовою газет та журналів (зокрема дитячих, військових), як і низки радіо — та телеканалів — тому підтвердження.

Другий. Українська діаспора заповіла нам, в Україні сущим, журналістику з людським обличчям, із чітко окресленим національним, патріотичним, правдошукацьким компонентом. А отже, не продажну, не брехливу, завжди незручну, а то й небажану владі, часто обділену увагою самої громади, задля якої така журналістика твориться. Такої журналістики в нас сьогодні бракує.

Третій. Якщо хочемо вижити і ствердити, мовлячи словами Тараса Шевченка, в своїй хаті “і правду, і волю”, слід припинити несамовиті за своєю гостротою і відвертістю публічні “війни між своїми”, що було особливо характерним у період становлення організованого життя українських емігрантів після Другої світової війни, і що болісно вдарило по їхньому авторитеті серед чужинців.

Або на мої аргументи, що подана до захисту магістерка списана з такого-то джерела, непомірно парирує, що в нас і освітній міністр плагиатор... Таке поширене в нас в останні роки явище, коли викладач не вимагає знання, а прагне, на вимогу ректоратів чи деканатів, закривати очі на кричущі незнання контрактників і догоджати їм, там не проходить.

— **А щодо наших земляків?**

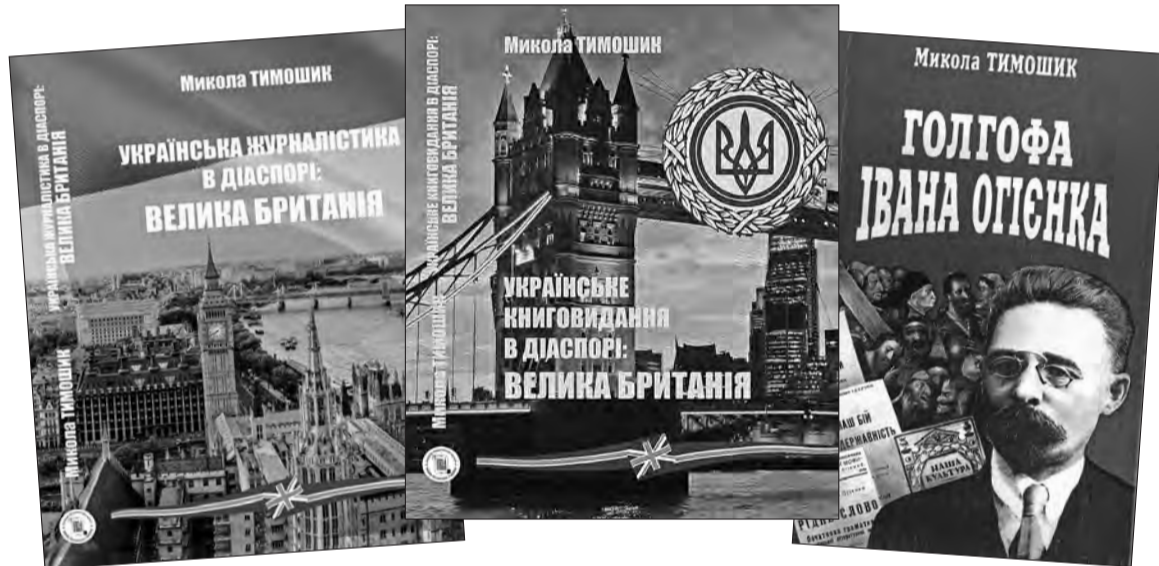
— Це особливо вдячна і небайдужа слухачка аудиторія. Помітна їхня любов до рідного слова, до нашої книжки. У Римі, скажімо, запам’яталися земляки зі сльозами на очах, коли слухали сюжети про долю військовополонених колишньої дивізії “Галичина” в наметовому таборі “Ріміні”, які чекали два роки на рішення Європи: повернути їх Сталіну, як зрадників, чи дати дозвіл жити у вільному світі. Казали, що в книжці закоротко зібрано і прокоментовано стільки фактів нашої історії, про які вони за роки життя в Італії такого не могли ніде ні чути, ні читати. А в Лондоні представники старшої хвилі нашої еміграції, яку там називають політичною, організували після однієї з таких презентацій збірку рідкісних на сьогодні видань української еміграції, віднайденіх у скринях бабусь, і подарували мені, щоб продовжити життя цим раритетом вже в Україні.

Найбільше вразила одна стара пані в американському Бавнд-Бруці, яка подарувала мені при всіх віднайдену з такої ж скрині книжечку, яку шукав повсюди вже не одне десятиліття: видану 1917 року у друкарні Української Центральної Ради брошуру Івана Огієнка “Українська культура”. Це текст публічної лекції, читаний автором на відкритті Українського народного університету після того, як винятково проросійська професура університету Св. Володимира відмовилася переходити на українську мову викладання і надіслала Тимчасовому уряду в Петроград “Протест против насильственной украинизации Юго-Западного края”. На пропозицію Симона Петлюри, який слухав цю лекцію, було надруковано стотисячний наклад її для українського війська. Більшовицька влада так посталася, що жодного примірника її в Україні ніде за залишилося. Отож, що безцінну реліквію зберегла діаспора аж за океаном. Звісно, маю намір її перевидати.

— **Відомий публіцист Степан Колесник назвав ваше двокнижжя “Село” “своєрідною енциклопедією життя українського села”. І далі пояснив критерії для такого твердження: за часовим та кількісним масштабом охоплення донедавна захищеного владою архівного матеріалу, лаконічністю і завершеністю сюжетів, умілим поєднанням хронологічного викладу подій із їхнім сюжетним розвитком, барвистою мовою.**

— Перзудісім це спокута і визнання боргу перед своїм рідним краєм — Чернігівщиною, звідки походжу. Цю працю присвятив усім тим репресованим, замученим, знеславленим, убієним, задуреним Голодомором, невідомим, непростеним, непізнаним, достойно не поцінованим досі добropорядним трударям містечок і сіл Ніжинської округи.

Закінчення на стор. 6

Пора й у нас покінчити з груповщиною, партійництвом, славо- і булаволубством окремих лідерів та їхніх прихильників. Пора взяти за основу девіз українських націоналістів “Україна понад усе!” Сьогодні це актуально, як ніколи. Україна, її європейське майбутнє нині насправду в небезпеці.

— **Ви часто презентували свої книги та читали лекції за кордоном. Як там сприймали Вашу проблематику іноземці?**

— Ось із вражень від викладання курсу “Основи журналістики” в Колегії Св. Василя в американському Стемфорді. Різняця тамтешніх і наших студентів щодо мотивації до навчання, вимог до набуття дипломів бакалаврів, а тим більше магістрів, різночуття. Там фактично немає прогультників, або тих, хто прагне здати екзамен “на дурничку”, хто полюбає поскаржитися в ректорат на викладача, який “дуже вимогливий”. Це коли мені, університетському викладачеві, в Україні молода людина з “нулячими” знаннями, скляними очима і з явним браком добрих манер нахабно заявляє, що я ж, мовляв, контрактник, від таких ви отримуєте зарплату, тому зобов’язані мені поставити добру оцінку. Або так же нахабно пояснює своє наукове невігластво тим, що мусив, замість ходити на заняття і вчитися, заробляти на життя, сидіти біля умираючої бабки, системно хворів, але довідки загубив...

Як позбутися продажно-ї ментальності інтелігенції, вихованої колоніальною владою

Закінчення. Початок на стор. 4-5

Сталося так, що після закінчення Київського університету поїхав на роботу в далекі і невідомі мені Чернівці. Там певний час працював роз'їзним кореспондентом сільськогосподарського відділу обласної газети “Радянська Буковина”. Здається, немає такого села й хутора на тій милій мені зеленій Буковині, де б я по кілька разів не побував, описавши десятки і сотні людських доль. А от до історії своїх витоків, свого краю, навернувся вже тоді, коли на той світ раптово відійшли мої батьки, а незабаром і два молоді ще брати — механізатори широкого профілю, як називали в радянських колгоспах головну їхню силу — трактористів і комбайнерів.

— У чому полягає творчий задум? Адже він явно не вписувався у Ваші наукові та викладацькі інтереси.

— Наша пострадянська пора цікава тим, що на перше місце в читацьких смаках раптом вийшло таке поняття як нон-фікшен — одягнена в художнє слово документалістика, локальні історії. Тобто, ідеться про доступно викладені історії чи біллії, але не вигадані, а базовані на строго фактологічному матеріалі. На початку думав написати щось подібне на краєзнавчий нарис. А коли поринув в архіви, не міг зупинитися. Отож, вийшло два томи. А обсягом, як і в британській історії, — понад тисячу сторінок. Відважився на ризиковий експеримент: передумав творити документальну історію одного села чи краєзнавче дослідження окремо взятої округи, конкретно — Ніжинської, а вирішив написати власне історію України. Але не “зверху”, як досі прийнято (царі, королі, полководці, уряди, з'їзди компартії), а “знизу”, “зсередини” — крізь призму долі українського села в цілому (звичайні прості людські долі з їхніми талантами, справами, намірами і болями).

— Здається, Ваш експеримент вдався. В одній із рецензій на ваше “Село” звернула увагу на такі слова: “Процес творчості не має меж у своїй багатогранності. І в цьому випадку основна місія Миколою Тимошиком виконана. Він не лише дав інформацію, її інтерпретацію, а ними захопив і, що найважливіше, розбудив читача. Фактично ця праця є своєрідною запальною бомбою”.

— Справді, ця книга мала аж так багато прихильних рецензій і, що найважливіше, суспільний розголос про причини того, чому, з чієї вини наше село з надпотужного націєтворчого чинника, невіддільного українства перетворилося нині у “вмираючого колоса”. Змістові акценти книги вказують на дві головні причини. Перша: генетична боязнь селян пізнавати, говорити і відстоювати правду. Друга: збайдужіння, втрата україноцентричної та патріотичної позиції новочасної сільської інтелігенції. Передусім — учителів, лікарів, інженерів.

— Знаю низку ваших публікацій у пресі, в яких Ви у різкій формі мовите про продажність інтелігенції в цілому і сільській зокрема, вихованої колоніальною владою...

— І не безпідставно. Ось хоча б одна із численних історій, описаних у “Селі”. Ще з часу підготовки матеріалів до книги заповзався повернути історичну назву моему рідному селу Данина — старовинному, ще з дотатарських часів, великому поселенню, що вкоренилося на кількох горбах заболоченої зусбіч ніжинської долини. Ця первинна назва села за окупаційної українцям російської влади гвалтувалася офіційно тричі на московський лад: Данино, Данино, Данине. Непростий у бюрократичних процедурах часовий шлях від рішення сільради (через райраду, райдержадміністрацію, облраду, обладміністрацію, парламентську комісію Верховної Ради з регіонального розвитку) до проголосованої в

І це попри те, що я підготував і надіслав у кожний двір данинців історичні довідки про ці особистості.

— Можете виділити один епізод із цієї книги, який для Вас є особливо дорогим?

— Це безумовно історія материного заповіту мені. У весняний день 1933 року, коли її батька, а мого діда Івана Петровича, відправили на Соловки, матері виповнилося сім років. Враз на цю знекровлену від недоїдання і перелякану дівчинку посипалися один за одним удари несправедливої долі. Господарство розкуркулили, сина відірвали, до хати вселили привезених із “голодаючого Поволжжя” чотирьох російськомовних. Від нервового потрясіння того дня на шовковиці в дворі повісилася найменша батькова сестра — ще неповнолітня тітка Явдоха, другу, найстаршу, ланкову Ольгу, райсуд засудив на сім років за... сім

зведеннями данинського колгоспу “Жовтнева революція”, потай від нас шукала правду про свого батька.

А знайшов я її, ту гірку правду, тільки у грудні 1996-го, коли поховав матір. Розбираючи материну скриню (це найдорожче, що дісталось їй від батька), знайшов загорнений у вишиваний рушник товстий пакет із паперами. Більшість однакових, через копірку, друкувалися на єдиній у той час колгоспній машинці: звернення до МВС, КДБ, архівних управлінь у Мурманську, Архангельську, Москві, Києві. Ці звернення до високих начальницьких інстанцій простої колгоспниці з чернігівського села з проханнями дати довідку про батька закінчувалися однаковими словами: “Довідка ця мені потрібна для реабілітації доброго імені мого батька, його доньки і внуків”. До них приклеєно отримуваний звіт стандартні відповіді: “Данние

Тепер цей гаптований у хрестик червоним і чорним кольорами рушник, із до болю знайомим чернігівським рослинним орнаментом, який вишивала у страхотливій 30-ті роки моя бабуся Устина, і в якому я знайшов материн заповіт, — найцінніший мій скарб із родинної скрині. Він обгортає в моїй київській домівці образ святого Миколи.

— І останнє запитання: про Вашу статтю. Вона справді виявилася резонансною: лише за два перші дні від часу її оприлюднення на нашому сайті поширилася в більш ніж чотирьох тисячах пересилань на різні мережеві платформи, нею заповнений Фейсбук. Тому хочу подякувати за Вашу позицію і сміливість назвати речі своїми іменами в болісній суспільній проблемі.

— А я хочу подякувати вам і за поміщення моєї статті, і за ініціативу цієї бесіди. Переконаний, бо тему Скопусу продовжу. До цього спонукають численні відгуки читачів. Завдяки розміщенню на Вашій платформі моєї електронної адреси отримав немало відгуків від колег-однодумців. Витяг з одного, від Василя Пахаренка, що вміщений на сайті “Граніт науки”, хочу процитувати як показовий: “Щире спасибі за глибоку, чесну й мудру статтю... На жаль, інтелігенти завжди були в радянському і залишаються в післярадянському світі залежними, упослідженими, убогими, а тому заляканими. І ось результати: на очах руйнується вітчизняна наука й освіта, насамперед гуманітарна — людино- й українознавство! Досвід трьох революцій, які відбулися недавно, з нашою участю, засвідчує: коли українці об'єднуються, вони можуть дуже багато. От і зараз прийшов час кожному з нас, науковців і освітян, ОСОБИСТО, ІНДИВІДУАЛЬНО заявити про свою позицію, про незгоду з тим, щоб наша наука й освіта ставали “гряззю Москви, варшавським сміттям”. Зміни, реформи в нашій науково-освітній царині конче потрібні, але продуктивні, націєвірні, а не руйнівні. Наразі ж (вкотре!) здійснюється сумне Шевченкове пророцтво: “Доборолась Україна До самого краю. Гірше ляха свої діти її розпинають”...

Справді, настала пора не лише бити в набат. Спробую знайти однодумців, щоб дістатися до прем'єр-міністра Дениса Шмигала — не певний, чи він обізнаний із реальним станом справ в освіті. Не кажучи вже про президента. У подібних ситуаціях не можна далі мовчати. Бо далі, за традиційного мовчання і боязні більшості української інтелігенції із числа учених, викладачів, журналістів, письменників, учителів, руйна українства буде посилюватися. В якій Україні вчитимуться і шукатимуть роботу наші діти?

Отож, далі буде...

Розмову вела
Дарія ТАРУСОВА,
головний редактор сайту
про українську і світову науку
“Граніт Науки”

Професор Микола Тимошик у колі колег

сесійній залі Верховної Ради постанови забрав у мене п'ять років. І найбільший спротив прийняттю такого рішення чинили (навіть не здогадається) депутати села. А в селі хто депутати? Зазвичай дипломовані учителі, медики, аграрники — так звана бюджетна інтелігенція. А вона, на жаль, чи не повсюди в селах переважно непатріотична, безпринципна, продажна, мало читаюча, вічно вимагаюча і невдоволена всім. Подивіться, як перейменували там, практично в переважній більшості областей України, хіба крім західних, на виконання закону про декомунізацію вулиці, названі в радянську пору на честь багатьох катів українського народу: замість Леніна, Ворошилова, Свердлова, Цеткін — Центральна, Польова, Вишнева, Медова. Про імена Мазепи, Трясила, Огієвського, з якими пов'язана, для прикладу, історія мого села, тамтешня “сільська інтелектуальна еліта” і слухати не хотіла.

узятих із колгоспного поля буряків. Мати моєї матері Устина Зіновівна передчасно померла у війну, ще за німців, — на соковому році її життя, а незабаром на це обійстя в 1944-му сільський листноша приніс похоронки на двох материних братів — Андрія та Івана. Менший Іван поліг під час форсування Дніпра під Києвом, а старший Андрій — під Жмеринкою.

Найболючіше те, що нічого з усього цього я за життя батьків не знав — мати оберігала своїх чотирьох дітей від цієї правди. Бо на власній гіркій сирітській долі сповна відчула, що значить носити тавро народженої від “ворога народу”. Особливо вона не призначалася про це мені — партійному журналісту, який починав професійну кар'єру в далеких від Данини Чернівцях і на коротке гостювання до рідного дому приїздив рідко. Усі ті роки мати, проста і малограмотна колгоспниця вічно відсталого за районними

на вашого отца отсутствуют”. Знаходжу також низку писаних від руки свідчень старших односельців про розкуркулення господарства Івана Мозгового та вивезення його із села. Поверх цієї теки — вирізка із районної газети “Ніжинський вісник” від 1996 року, що має назву “Справедливість відновлено”. В ній — кілька газетних рядків: “Відповідно до ст. 3 Закону України “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні” та рішення комісії районної Ради народних депутатів з питань поновлення прав реабілітованих днями реабілітовані такі громадяни району, вислані з постійного місця проживання або позбавлені майна під виглядом боротьби з куркульством:

Мозговий Іван Петрович (с. Данине)”. Цілком очевидно, що вона готувалася передати цей пакет своєму найменшому синові — мені. Й тоді розповісти, на решті, правду про свого батька. Не встигла.

Репресовані родичі Лесі Українки

Анна СТОЛЯРОВА,
почесний член Всеукраїнського товариства
“Просвіта” імені Тараса Шевченка та Національної спілки краєзнавців України, автор книги “Харківська весна Лесі Українки”, лауреат премії імені Дмитра Багалія, м. Харків

Присвячується 150-літтю від дня народження поетеси і пам’яті її кривих

“Світова ніч” з життя інтелігенції вперше була поставлена 1885 р. у Катеринославі трупю М. Старицького. Коли після Емського указу українська література у межах Росії опинилась під забороною, свій порятунок письменниця знайшла в галицьких часописах (Австро-Угорська імперія), листування із І. Франком було вже крамолою. А вона з ним ще й співпрацювала, разом займалися виданням журналу “Зоря” у Львові, який виходив коштом родини Косачів, разом із письменницею Н. Кобринською були організаторами і спонсорами жіночого альманаху “Перший вінок”, у виданні якого допомагав І. Франко. Завдяки її старанням у Львові вийшли “Співомовки” С. Руданського, а в Галичині вона була обрана Головою українського відділу хорового товариства “Боян”. Олена Пчілка за свої кошти видавала часопис “Рідний край” і додаток до нього для дітей і юнацтва “Молода Україна”. У січні 1905 р. відбулися збори київських громадян в справі скасування заборони на українське слово. Виділили делегацію до тодішнього прем’єра Вітте, в складі була і Олена Пчілка від Волині. Зі спогадів письменниці: “У початку січня делегація виїхала до Петербургу. Вітте прийняв нас у своїм особистім приміщенні (Білий будинок). Вислухав наші доповіді. Розмова тривала більше години. Сказав, що відшукає всі можливості, щоб наше клопотання задовольнили”. 1905 рік був таким грізним для імперії, що всі “можливості” загубилися у вирі бурхливих подій. Але громадськість продовжувала добиватися права існування українського слова. Товариство “Просвіта” на своєму засіданні 21 січня 1907 р. ухвалило звернутися до міністра народної освіти в Петербурзі з проханням дати можливість українському народу вчитися на його рідній мові. Серед підписантів були Олена Пчілка і Лариса Косач. І таки було деяке полегшення у цій справі. Революцію 1917 року Олена Пчілка сприйняла оптимістично, почала займатися громадсько-просвітницькою справою, редагує “Газету Гадяцької земської управи”. У травні 1920 р. організувала у м. Гадяч свято Т. Шевченка. Присутній представник

радянської влади заборонив проводити свято. Тоді вона у його присутності підійшла до бюста Шевченка і огорнула його жовто-блакитним прапором. І була заарештована. Свідки казали, що її, сімдесятирічну сиву жінку, прив’язали до коня і так вели до помешкання ЧК. Завдяки селянам, які її добре знали і заступились за неї, її відпустили. В 1920 р., після тяжкого потрясіння, спричиненого арештом у більшовицькому Гадячі, Олена Пчілка перебралася з рідного Драгоманівського гнізда — до Могилева-Подільського, де жила тоді зі своєю родиною наймолодша дочка Ізидора. Родинний архів вона залишила “опіці завідувачому народної освіти” для збереження. Вже через рік великий архів розпорошено і перемотлошено. У зв’язку з втратою роботи в Лоцманській Кам’янці родина Ольги Косач-Кривинюк теж перебирається до рідних в Могилев-Подільський. Сюди ж переїхала і Судовщикова-Косач (вдова померлого сина Михайла). Матеріальна скрута змушує їх пробиватися з творами та перекладами до українських видавців. Там відповідали, що могли б надрукувати, якби “п’єски були нейтральні по змісту і без заборонених слів (Бог і т.д.). Всевидат не дозволяє й натяку на релігій і патріотизм”. Безгрошів’я труїло життя родини. Про це знали їхні друзі і в Києві, і в Полтаві, і в Харкові. Добрий приятель у Харкові Михайло Рудинський після настійних клопотань добився для Ольги Пчілки грошової підтримки в Комітеті допомоги вченим. Завдяки клопотанням інших друзів (зокрема Агатангела Кримського) Олені Пчілці з 17 березня 1924 р. призначається персональна пенсія в “розмірі повної ставки 10-го розряду”. А у вересні того ж року вона була обрана членом-кореспондентом Академії Наук України. То були важкі часи в Академії. Якщо перші два президенти Академії В. І. Вернадський і О. І. Левицький вибиралися академіками, то третій президент Заболотний був призначений Урядом. Була впроваджена нова система праці в Академії — п’ятирічний план. На першому засіданні нової Ради урочисто святкували пам’ять “великого російського письменника і революціонера Чернишевського”. На попередніх засіданнях відзначали ювілейні дати Т. Г. Шевченка. На цьому березневому 1929 р. засіданні про Шевченка не було згадано ані слова, як не згадано взагалі Україну. В 1923 р. в Україні розпочався великий політичний показовий процес. Київським ДПУ було заарештовано кілька чоловік за підозрою у причетності до шпигунської підпільної організації “Центр дій”. Перед судом постало 18 вчених, вони вже були ворогами народу. Дійшла черга і до Ольги Пчілки. Вдруге прийшли чекісти арештовувати її в 1930 р., їй було вже 80 років, вона була хвора і не ходяча, а в карателів не було транспорту, щоб відвезти її до тюрми, тому залишили її під домашнім арештом. За десять днів після цієї ночі 4 жовтня 1930 р. її не стало. Ховали Олену Пчілку на Байковому кладовищі, стояла абсолютна тиша, бо промови були заборо-

Олена Пчілка

нені. Її ім’я надовго забули. І тільки 27 лютого 1991 р. Постановою Ради Міністрів України ім’я Ольги Пчілки присвоєно Волинській державній обласній універсальній науковій бібліотеці. В тому ж 1991 р. видавництво “Веселка” заснувало літературну премію імені Ольги Пчілки на відзначення кращих українських книжок для дітей. Нехай справляться думки Ольги Пчілки, які вона подала в рядках вірша “Перший вінок”:

*До спілки ж сестри! В нашій гаю
Вінки ми праці пов’ємо —
І на користь рідного краю
Жіноче серце віддамо.*

За радянської влади повністю замовчувались важливі сторінки життєвого шляху Лесиних батьків, братів і сестер, які становили єдине духовне середовище, один з потужних оазисів українського національно-культурного єднання. Вони в інший спосіб плекали творчість Лесі Українки, за що були піддані політичним переслідуванням з боку радянської влади.

Ольга, третя дитина в родині Косачів, була не просто улюбленою сестрою Лесі. Вона була для неї зорею-порадницею, зорею-світлом. А для українського народу вона стала справжнім сонячним променем, бо залишила для нас безцінний скарб — “Хронологію життя і творчості Лесі Українки” — правдиво витлумачені біографічні відомості геніальної поетеси. Ольга закінчила Вищі жіночі медичні курси у Петербурзі. Була активною учасницею антиурядових виступів, за що її заарештовувала царська влада двічі: 1903 р. — у Петербурзі, 1907 р. — у Києві. Після закінчення медичних курсів отримувє посаду земського патронажного лікаря для дітей сиріт в Лоцманській Кам’янці і працює там до 1922 року. А далі, при радянській владі, життя кидає її в Могилів-Подільський, де займається педагогічною діяльністю, в 1929 році переїздить до Києва, працює бібліографом в науковій медичній бібліотеці. І не кидає при цьому улюбленої праці. Вона збрала і опублікувала збірник “Українські народні взори в Київщині, Полтавщині і в Катеринославі”. У львівських журналах “Зоря” і “Дзвінок” друкувала свої твори і переклади прозових творів А. Доде, Жорж Санд, Ч. Дікенса, Е. Ожешко, Гюго, Тургенєва, Кіплінга під псевдонімом “Олеся Зір-ка”. Була видавцем літератури для дітей. Вона автор низки спогадів про сестру Лесю — “З моїх спогадів”, “З дитячих років Лесі Українки”, “Перебування Лесі Українки в Луцьку”, “Нотатки до біографії Лесі Українки”.

Далі буде.

Продовження.
Початок у числі № 2 у 2021 р.

“Драгоманова (по мужу Косач) Ольга Петровна, сестра М. П. Драгоманова. В 1882 г. подчинена негласному надзору в Новоград-Волинске, так как отличалась социально-демократическим направлением украинофильского оттенка. В 1887 г. во время проживания в Киеве заподозрена в переписке преступного характера, почему вновь подчинена негласному надзору, по распоряжению департамента полиции от 30 апр. 1887 г.” — це вже запис про матір Лесі Українки в тому ж “Словнику”. Ім’я Ольги Пчілки замовчувалося в СРСР. В незалежній Україні настав час хоча б коротко розповісти про роль цієї письменниці, громадського діяча і матері не тільки Лесі Українки, а ще п’ятох талановитих дітей, яких вона виховала у душі національного патріотизму на вірність Україні. Відомо 155 листів Лесі до матері, які починаються — “Люба мамочко!” і закінчуються — “Твоя Леся!” і вірш, присвячений “Коханій мамі”:

*Ой, чи так красно в якій країні,
Як тут, на нашій рідній Волині!
Ніч обгорнула біленькі хати,
Немов маленьких діточок мати...*

Висока педагогічна культура в сім’ї увірвала в себе найкращі риси стародавніх родів — Драгоманових і Косачів, а також віковічні традиції українського народу. Це створило відповідні умови й широкий простір для самовиявлення та розвитку здібностей кожної дитини. У своїй доповіді “Праця виховальна”, що прозвучала на засіданні Катеринославо-ської “Просвіти”, організатором якої була Олена Пчілка, вона проголошує свої погляди на роль сім’ї у вихованні дітей: “Діти — се наш дорогий скарб, се наша надія, се молода Україна. Чи дитина виросте приятелем, чи ворогом України — се багато залежить від виховання в сім’ї”. Із листа сестри Лесі Ольги до М. П. Драгоманова дізнаємось: “Кармелюка” написала нам наша мама — п’єсу на 5 дій. В ній були всі головні події Кармелюково-го життя. Хоч виставляти її було досить складно, бо на сцені відбувалася навіть пожежа панського палацу, але під керівництвом нашого головного режисера, костюмера, будівничого, творця сцени і артистів — Лесі, ми вив’язалися з честю з цього завдання. З декламації на нашому святі найкраща була брата Микося (4/½ - літнього), він дуже гарно з належним виразом декламував Шоголіва “Гей у мене був коняка”. В сім’ї завжди відзначали ювілейні дати Т. Шевченка. Під прибраним ім’ям Ольги Пчілки Ольга Петрівна Косач виступала як письменниця, етнограф, публіцист, громадський діяч, журналіст і видавець. Була в неї велика зацікавленість до історії України — відвідувала Почаївський монастир, заснований ще в 13-му ст., Чигирин. Так з’явилася поема “Орлове гніздо”, в якій вона відтворила боротьбу українського народу проти колонізаторської політики російського царизму. Книга “Український народний орнамент” принесла Олені Пчілці славу першого в Україні знавця цього виду народного мистецтва. Окремим виданням побачили світ 31 оригінальних творів, дві п’єси для дитячого театру — “Весняний ранок Тарасовий” та “Казка зеленого гаю”. Видано 19 перекладних, серед них Гоголь — “Весняні ночі”, “Записки причинного”, Гюго — “Діти”, Андерсен — “Вельможі і прості”, Шіллер — “Переспів”, писала вірші, оповідання, повісті. Її комедія в 5-ти діях

З ліва на право:
Оксана Старицька, Леся Українка, Ольга Косач. 1896 р.

Закінчення.

Початок у ч. № 2 за 2021 р.

Тетяна Шелест

Тетянин скутер упевнено, хоч і не дуже швидко просувався на північ у районі Куренівки, коли в шоломі крізь тріск і радіогабір незнайомий голос, долаючи завади, наказав: “Ластівко. Негайно. Замовник відмовився від риби. Змінити адресу. Виконуй”.

Тетяна (Ластівка) відповідно до інструкції зняла зі спини запічника й обережно поклала його попереду себе на дно скутера, зачепивши лямки так, щоби цінний вантаж не випав на ходу. Потім скинула шолом — вітер проішовся її довгим темним волоссям. Вона відчула жагу порятунку та, пригальмувавши біля з'їзду (“Exit 37”), залишила скутер, котрий попрямував в автономному, безпілотному режимі далі — туди, де на Тетяну вже чекала антитерористична група національної жандармерії. Бетонна спіраль, якою бігла, задихаючись, Тетяна, вела вниз, де дерева вкривалися першою зеленню, де починалася зона складів та пустирищ, де Тетяна сподівалася сховатися від жандармів. На ходу вона витягла дистанційний детонатор і натиснула червону кнопку, тут-таки жажнувшись: уявила силу вибуху, зруйновану трасу А та спалені автівки в радіусі двохсот метрів. “Що я накоїла?..”. Вона викинула детонатор за загорожу — лежатиме на якомусь даху — і за кілька хвилин збегнула, що не почула вибуху. Вирішила, що то Бог пожалів її та не дозволив, щоби на цій землі зросло число невинних жертв. Це врятував її хрестик, подарований Мішель — золотий хрестик, привезений її коханою подругою з Лурда. Потім подумала, що в штабі “Ангелів світла” завівся зрадник, якого треба негайно знищити, доки він не здав Монахову всіх ангелів.

Бог

Дивні люди. Коли в них все добре — вони забувають про Моє існування. Коли ж прийшла біда — починаються стогони, крики, моління, прохання. Мовляв, Господи, допоможи, друже. Не вбивай мене чи мою дитину, посприай мені в темному моєму бізнесі, зроби так, щоби мені дісталася та чи інша посада. І лише деякі з них каються — грішний я, порушив твої заповіді, приспав своє сумління, скоїв якесь паскудство. Благають: витягни, Боже, мене з цієї халепи.

А є й такі, які прямо звинувачують Мене у своїх нещастях: як Ти міг, Всевишній, допустити, щоб я вповров що дурість і програв сто тисяч доларів? Чому не зупинив мене своєчасно?

Чого вони такі тупі? Невже не розуміють, що Я недаремно наділив людину вільною волею, що існує свобода думок і вчинків, і що, врешті-решт, Я не можу контролювати кожну мурашку на цій грішній Землі? Коли людство тільки починалося, їх було близько кількох тисяч самотніх, переляканих дикунів на величезних територіях... А тепер Лос-Анджелес — понад сорок мільйонів мешканців, Сан-Пауло — тридцять сім, Париж — сорок два, Київ — двадцять; Шанхай — шістдесят три мільйони, Токіо — сорок вісім. Навіть якесь заштатне Гельсінкі розрослося до тринадцяти мільйонів мешканців.

Юрій Щербак. Мертва пам'ять. Голоси і крики Роман. Фрагменти

Як можна проконтролювати таку хмару народу, серед якого принаймні двадцять відсотків — генетичні ідіоти, які не розуміють, навіщо прийшли у цей світ, а тридцять три відсотки взагалі не відають, що чинять... Я поводжуся достатньо ліберально, треба визнати це. Не караю ідіотів смертю, терплю їхню тупість, даючи шанс розумним, сильним і вірним Мені здобувати вершини життя.

Але і з цими Моїми висуваннями трапляються різні дурні історії.

Днями звертається до Мене один такий розумник, головний конструктор “машин щастя”, мільярдер, прелат церкви “Архангелів Неба”, який виділив на будівництво храмів величезні суми, і каже:

— Господи, помилуй мене і мою родину. Врятуй мою восьмирічну доньку, справжнього янгола ніжності, добра і краси, яка помирає від саркоми, й ніякі мої мільярди, ніякі найдорожчі ліки їй не допомагають — тільки Ти і Твоя воля можуть зарадити моєму горю. Благаю Тебе...

Ну що ти на це скажеш?

А сказати є що. Я міг би нагадати давно забуту ним історію. Він, бувши молодим і бідним клерком, якось побачив мале мишеня, яке, виголодніле, поїдало хлібні крихти з його столу. Чоловік цей страшенно розгнівався та схопивши газету (тоді ще існувала паперова періодика), скрутив її в трубку і скинув нещасне мишеня на підлогу. А мишеня було надивовижу гарне: срібляста спинка, делікатний хвостик, підчерев'я, вкрите білою шовковистою шерстю, розумні оченята завбільшки з голівку булавки. Тваринка почала бігати по кімнаті, а чоловік цей, сповнюючись нестримною люті, взявся наздоганяти її. Нарешті, коли знесилене мишеня злякано зазмерло, не знаходячи рятівних дірок у плінтусах, чоловік гуннув важким черевиком, розплющив малюка та, переможно схопивши присмертне мишеня за хвіст, викинув його з балкона на передвечірню вулицю, де тролейбуси і автівки розчавили, розплющили бідаку, перетворили його на тонку сіру ганчірку, непомітну на сірому ж асфальті.

І цей добрий чоловік не зрозумів, що Я намагаюсь утвердити загальний закон поваги до життя, до всіх живих істот, але злі демони запровадили свій регламент вічних убивств. І як Я можу пояснити цьому прохачеві, що не все в Моїх силах, що Мені бракує інформаційних потужностей устежити за всім, що відбувається у світі? Для жалості та милосердя Я створив Христа, до якого раджу звертатися. Або до Магомета, Будди, Мойсея. Треба зрозуміти, що врешті кожен платить за свої гріхи перед законом Життя. Інколи розплата приходить із запізненням — за два-три покоління. Але приходить.

Я плавав, коли ховали ту ча-

ривну дівчинку, повірте. Мені дуже було її шкода.

Але мишенятко Я теж дуже жалів.

Арні Петрик

Він повертався з Вишгорода, де побував у штаб-квартирі народного руху КРОВ (Київський рух охоронців Вітчизни), де заладував до свого пошарпаного мінівена “Форд” банери та інші пропагандистські матеріали — переважно портрети Баркаса з його незмигним темним поглядом батька-запліднювача всіх матерів і спасителя всіх знесексуалених чоловіків землі руської.

Арні Петрик, якому заледве виповнилося шістнадцять, повинен тією нестримною руйнівною енергією безжалюсної молодості, що вела його однодумців і однолітків у бойові фіолетові загоны “Кий” для хлопців і дівочі бригади “Либідь”, створені заради наведення на цій землі ладу та для вможливлення побудови Київської імперії вільних людей і щасливих громадян.

Рік тому відбулося величне загальнонародне святкування соттої річниці заснування Великого князівства Київського, яке об'єднало землі Першої Київської Русі та породило великих Героїв — князів Святослава, Володимира, Ярослава. У цій столітній історії ЛІБРУ, затвердженій батьком Петрика, не було багато дрібних подій — таких, як війна Хмельницького і загибель польської імперії, захоплення Росією України, Перша світова війна чи Голодомор, а Другий світовий війні присвячувалося кілька абзаців про дружні стосунки українців з німцями та розквіт малого приватного бізнесу (торгівля сигаретами й самогоном) на окупованих територіях.

Особлива увага на святі приділили героїчній боротьбі партії ППЛ (Партія Ідейних Простих Людей). Ця назва, запозичена з політичної палітри Гаїті, передражнювалася лихомовними ворогами режиму — українськими націоналістами, непримиренними ненависниками ЛІБРУ — як “Партія Ідіотів і Підлих Ледарів”. На велелюдному святі, де показували голографічне зображення Баркаса й роздавали учасникам іконки та значки з Великим Координатором, побував і Арні Петрик — талановитий молодий лідер ударних груп, здатних зірвати мітинг опозиціонерів або організувати погром крамничок, що належали прихильникам Скаженого Яреми.

Арні Петрик був дуже симпатичним, веселим, відкритим і, по суті, добрим хлопцем — світлою, білобровий, із молочнок-білим обличчям альбіноса. Він спускався на своєму старенькому бусику бетонною спіраллю з Верхнього Києва, наближеного до неба, до грішної землі куренівських задвірків — зруйнованих старих будинків, пустирищ, захаращених індустріальним мотлохом минулого, байраків, зарослих

дикою зеленню. Причина такого заземлення виявилася простою: належало заладувати батареї “Форда” новою порцією електрики. Як усі герої, що рвалися у майбутнє, Петрик був неуважний до побутової прози сьогодення, тож рідко звертав увагу на показники приладів на панелі свого мінівена. Стрілка індикатора заряду батареї упала до червоної позначки. Завдяки крутому спуску та законам інерції можна було заощадити трохи електроенергії, відімкнувши двигун.

Зненацька Арні помітив, що наздоганяє дівчину, яка чимдуж біжить униз проїзною частиною. Петрик увігнав гальмівну педаль у саму підлогу, з вереском зупиняючи мінівен, щоби не вбити цю навіжену; навіть подумав — чи не з Кирилівської божевілля вона? Його уяву, схильну до романтичних очікувань, збудила її струнка постаць і легка хода тренуваної легкоатлетки, наче була вона Аталантою з Беотії, яку ніхто не міг наздогнати. Простодушний воїн Київської імперії, звичайно, не знав таких міфологічних подробиць, але, перебуваючи під потужним тиском юнацького тестостерону, відразу помітив, яка гарна дупка в тієї, що бігла попереду; наздогнавши її та порівнявшись, він гукнув:

— Гей, марафоннице, підвезти?

На його подив, дівчина не відмовилась і швиденько скочила до кабіни. Він увімкнув двигун і подивився на незнайомку. Побачив її обличчя, розфарбоване, наче пасхальне яйце.

— О-о, — захоплено сказав Петрик. — Ну й мармиза в тебе! Ти що, з верхньотрасових шалав?

Малася на увазі група відчайдушних проститутток, які, попри вітер і негоду, чатували нагорі, владуючи клієнтів на автострадах Верхнього Києва. Тетяні Шелест, яка задихалася, ніби загнана мисливцями козуля, розуміючи, що пріречена, сподобалася гіпотеза цього малого шалопа.

— Так, — відповіла вона, гамуючи задишку. — Тікала від клієнта. Хотів убити.

— Ти що, нагородила його СНІДом? — запитав Арні.

— Та ні... Тут гроші. Він не заплатив, а я забрала боржок.

— А пику чого розмалювала?

— Думала, він не впізнає.

З'явився шанс на порятунок, тож вона почала заспокоюватися.

— А скільки ти коштуєш? — допитувався Петрик, відчувши збудження від самої лише думки, як роздягає класну чувиху.

— Для кого як. Залежить від поведінки... ну, ти розумієш.

Він нічого не зрозумів, але про всяк випадок сказав:

— Звичайно.

Вони зупинилися біля задри-

паної автомастерні з претензійною назвою “Maxim-Garage”, де торгували дешевою краденою електрикою. Хоч камер спостереження дівчина не помітила, а проте відмовилася виходити з “Форда”, сказавши, що боїться маніяка, який погрожує їй убивством, не бажаючи віддавати борги. Її чорна майка з білим черепом змочла наскрізь. Вона думала: чому не спрацював вибуховий пристрій? І хоч раділа з цього, але уявляла, що б сталося, якби вона, зустрівшись із кортежем Баркаса, спробувала підірвати Великого Координатора та себе... Чому? “Хто зрадник?” — із болем думала Тетяна, але цієї хвилини повернувся Петрик із паперовою склянкою кави та подав їй:

— Хочеш? Тільки обережно: гаряча. Як тебе звати?

— Оксана. А тебе?

— Арні. Арні Петрик.

— Арні? Що за ім'я?

— На честь Шварцка. Шварценегера. Він — Арні.

— Я десь чула твоє прізвище, — замислено сказала вона, ковтнувши каву. — Петрик, Петрик...

— Мій батько — головний радник Баркаса, — гордо повідомила Арні.

— Вау. Ти велике цабе...

— Та ні, — знітився хлопець. — Я живу окремо від батьків. У мене своя хавира, свій бізнес. Якщо хочеш, можеш зупинитися в мене.

Його збудження зростало, бо її згода означала б...

— Буду вдячна, — майже прошепотіла вона, викликавши в Арні нову гормональну атаку.

— Тоді їдьмо.

Він радісно натиснув стартову кнопку й мінівен зрушив із місця.

Ростислав Закревський

Господи! Ці елегантні запахи аргентинської осені замучили мене. Живу, наче уві сні — у дзеркально-нереальності світі примар, де всі зображення, всі рухи і доторки зі всією їхньою справдешністю здаються уявними.

Але чому ж так болить серце, чому так мучать мене спогади про маму? Саме тут, у Буенос-Айресі. Що переслідує мене тут, коли тихо, як сновиди, йду по незнайомих мені авенідах, приголомшений, розчавлений красою і величчю цього міста — антипода Києва? Осінні квіти, виставлені на продаж, тягнуться нескінченними рядами. Я не можу зрозуміти, в чому ненормальність цих айстр, жоржин і хризантем. Болоче відчуття потойбічності переслідує мене, наче якась сила викинула мене в інший світ, де я вдихнув запах осінніх квітів — і наче ожила мама, бо цей запах був невіддільний од неї. У день її народження, одинадцятого вересня, друзі — а вона завжди мала їх доста — принесли гори квітів: айстри, жор-

Василь Письменний: поет, учитель, націоналіст, гартований за ґратами

Олена О'ЛІР

жени, хризантеми. Особливо ма-
ма любила айстри — пурпурні,
вохряно-гарячі, біло-кремові, з
жовтими сердечками, які, мовби
авіаційний хаб, об'єднують пе-
люстки в єдину зореподібну сис-
тему. В усьому не хаос, а система.
Господь Бог — системник.

Я йду від Пласа-де-Майо до
свого готелю. Шойно я побував у
відомому в усій Аргентині Каса-
Росадо — рожевому домі, призем-
куватій, навіть непоказній споруді
— палаці президента Аргентини.

Я повертаюся із зустрічі з вій-
ськовим диктатором Аргентини
генералом Альфонсо Пересом —
важким приземкуватим десант-
ником; його засмагле, грубувате
обличчя пастуха виглядає молодо,
наче підтягнуте досвідченим
пластичним хірургом, і лише сиве
волосся патриція виказує, що цій
мужній людині далеко за шістде-
сят. Перес — друг нашого Баркаса.

Я віддалився від палацу, де вже
п'ятий рік панує Альфонсо Пер-
ес. Він був у цивільному костю-
мі, й тільки блакитно-біло-бла-
китна широка стрічка з жовтим
сонечком посередині підкреслю-
вала його офіційний статус. Мене
вразила спокійна мудрість цієї
людини. Перес довго розпитував
мене про мою країну, про Баркаса
та його магічні здібності, яким
засдрить. Він сказав, що майбутнє
— за керованим народовладдям.
"Хочете, називайте це автократі-
єю або диктатурою. Суть від цьо-
го не зміниться. Нас надихає дав-
ній приклад Кастро на Кубі, який
показав усю гнилизну та неміц-
ність ліберальної демократії.
Простий народ, прості люди, що
їх веде харизматичний вождь —
непереможні". Генерал Перес за-
любки прийняв запрошення Ко-
ординатора Директорії ЛІБРУ
відвідати нашу країну.

Я прибув до Аргентини інког-
ніто і наше посольство — ці неро-
би, які не вміють тримати язика
за зубами, — не знало нічого про
мої відвідини Переса.

Я непомітно вийшов із бічних
воріт палацу й репортери, що
тупцями без діла перед головним
входом, не звернули на мене ува-
ги. Я був схожий, либонь, на яко-
гось служку чи дрібного кур'єра,
нічим не показного.

Мене знову огорнув запах
осінніх квітів — запах моєї мами,
яка померла з горя, страждаючи в
самотності. Винуватцем усіх її не-
щастя став мій батько — Закрев-
ський Андрій Олександрович. Не
буде йому прощення за це.

Мама казала, що айстри — це
зорі, що впали на землю й при-
несли осінні тумани, дощі та при-
морозки. І тиху журбу.

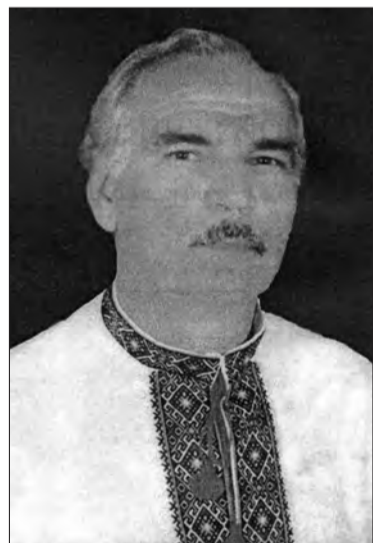
Раптом я збагнув — і зупи-
нився посеред хідника, остовпіло
дивлячись на ряди різнобарвних
квітів. Я зрозумів, у чому ховаєть-
ся викривленість часу, його под-
війні контури, звідки мої болісні
марення: я приїхав до Буенос-
Айреса дванадцятого березня дві
тисячі сорок п'ятого року, коли в
Києві тільки прокидається весна,
а побачив осінні мамині квіти, бо
в Аргентині зараз осінь. Київ і
Буенос-Айрес існують у різних
вимірах, різних світах, різних пів-
кулях.

Згадав тужливу пісню, яку
часто співала моя мама: "В саду
осінні айстри білі схилили голови
в журбі. В моєму серці гаснуть си-
ли, чужою стала я тобі". Від цьо-
го спогаду так гірко стало в мене
на серці!

Я купив букет айстр різного
кольору за двісті песо й повер-
нувся до готелю.

У сузір'ї січневих Василів-
поетів сяє і світла постать
Василя Івановича Пись-
менного. Був він не лише поетом,
а й учителем від Бога, і я дякую
Богові за те, що в мої зелені
шкільні роки він подарував мені
щастя скуштувати справжньої ук-
раїнської поезії, з-поза меж со-
ветського освітнього канону, а ще
— підтримав мої власні проби пе-
ра (перша моя поетична публіка-
ція — в газеті "Зірка", де тоді ре-
дакторував його друг Гриць Гайо-
вий, — завдячує його ініціативі).
Василь Іванович був учителем ук-
раїнської літератури в київській
школі № 38, де я провчилася від 5
до 9-го класу (8-й ми пропустили
через чергову "реxfорму", то бу-
ли 1987–1991 роки), — і відкривав
нам, учням, поезію Олесея і Симо-
ненка, з творчості яких тоді лише
почали спадати окуви заборон.
Ми вчили напам'ять Олесеєві
"Айстри", Симоненкові "Лебеді
материнства", "Любіть Україну"
Сосюри — і це були, напевно,
перші українські вірші, які мене
по-справжньому схвилювали.

Василь Іванович був україн-
цем до найглибших глибин свого
єства, і з обличчя, і поставою —
справжній козак, та ще й володів
не лише мистецтвом слова, а й
мистецтвом вправного удару (був
професійним боксером, і це не
раз ставало йому в пригоді не ли-
ше у спорті, а й у житті). Жодної
рисочки *homo soveticus* у ньому не
проглядалось — тепер я це ясно
бачу. Він майже нічого не розпо-
відав нам, школярам, про себе.
Лише згодом, уже після проголо-
шення Незалежності, я довідал-
ась від нього, що його діда-свя-
щенника замучили марксистич-
атеїсти, а всю родину заслали на

Василь ПИСЬМЕННИЙ
ВИШИВАНКИ

Усім репресованим поетам
і письменникам України
присвячую...

Заплющую очі — цвітуть
вишиванки...

І линуть, знайомі мені,
З далеких тривожних дитячих
світанків

Синів України прошалні пісні...

Пісні про кохання, про зоряні ночі,
Пісні про минуле, про Волю і Січ,
Про владу козацьку, про карії очі,
Про клятву чужину, що встала
навстріч.

У пам'яті серця — сумні полустанки...
І Батько, що сльози втирає з очей —

Урал. Але він ані словом не про-
хопився про власні в'язнично-та-
борові митарства. Лише з підпи-
сів під поезіями в його єдиній
збірці "Найдорожчий скарб"
(Видавництво імені Олени Телі-
ги, 2002) — Санкт-Петербург,
тюрма "Кресты", 1971 р. — Вла-
дивосток, грудень 1971 р. (нев-
довзі після виходу з тюрми) —
Київ, Лук'янівська тюрма,
1975 р. — Сімферополь, 69-та зо-
на, 1976 р. — Вінниця, 59-та зона,
1979 р. — Луганськ, 24-та зона,
1980 р. — я змогла нарешті зба-
гнути, в якому пеклі він гартував
свою мужню душу... Тепер розу-
мію, чому на уроках української
літератури він з особливою емпа-
тією розповідав про долю катор-
жанина Грабовського, про його
любов до Надії Сигиди... І не маю
жодного сумніву, що "злочин-
ном", за який карався Василь
Іванович, був український націо-
налізм і антирадянська діяль-
ність. Досить поглянути на його
"політичні" вірші тієї пори, зок-
рема катрен "Марксизм", датовані
1975 роком:

Марксизм — маразм! Прокинь-
тес, люди!

Хіба всесильним може бути
Учення те, що лиш Гуді
Ще й досі правдою зовуть?!

А народився Василь Іванович
3 січня 1938 року в місті
Кам'янському, де колись були
Дніпрові пороги, в сім'ї металурга
Івана Яковича Письменного. Ко-
ріння ж його роду — на Полтав-
щині, і в ті роки, коли я його зна-
ла, він плавав мрію придбати в тих
краях хату (і це теж нас єднало, бо
й моя мама — з Полтавщини, для
мене її рідне село Михайлівка
Перша Котелевського району бу-
ло раєм земним...) Закінчив Ле-
нінградський інститут фізичної
культури ім. П. Ф. Лесгафта (вій-

Ту пам'ять сувору, мабуть,
до останку
Нічим не вгасити в горнілі груди.

Нічим не вгасити, бо десь
на чужині,
На півночі, сході, у тундрі, в тайзі —
Лунають ще й досі пісні з України
У їх неповторній і справжній красі.

Як зараз їх бачу: ставних і красивих,
Усміхнених, рідних. Не мертвих
— живих.
Окрасу народу, людей особливих —
В тернових вінцях — ореолах
святих.

За що їх карають? Мій розум
хлоп'ячий
Безсило метався у тузі німій —
Я вперше побачив, як Батько мій
плаче,
Сховавши обличчя в долоні свої.

Заплющую очі — цвітуть
вишиванки,
І линуть, знайомі мені,
З далеких тривожних холодних
світанків

Синів України безсмертні пісні.

ПОВЕРНЕННЯ

Гетьману І. Мазепі
Через віки з далекої чужини
На рідні зорі, села і міста
Душа Мазепи, гетьмана України,
Верта додому волею Христа.

Його думки і мрії про грядущий
Край незалежний волі і пісень —
У всі серця ударили найдужче
У той серпневий, незабутній день.

ськово-морський факультет), чо-
тиринадцять років працював у Ле-
нінграді тренером з боксу і вчите-
лем. За короткою автобіографіч-
ною довідкою, що супроводжува-
ла котрусь журнальну публікацію
його віршів, повернутися в Украї-
ну йому допоміг Олесь Гончар: на
вечорі пам'яті Шевченка в Ленін-
градській академії мистецтв запи-
тав: "Чи не пора, Василю, повер-
нутися на Україну? Ви навіть ак-
центу чужинського не маєте...". У
Києві 1972 року Василь Іванович
закінчив університет ім. Тараса
Шевченка (філфак). І, як свідчать
його вказівки на час та місце на-
писання віршів, ув'язнення йому
довелося скуштувати і до того, і
після...

Ще до київської 38-ї школи
Василь Іванович працював учи-
телем української мови і літера-
тури, а далі й заступником дирек-
тора з національного виховання в
середній художній школі імені
Т. Г. Шевченка. 1991 року, на сві-
танку незалежності, було створе-
но Український гуманітарний лі-
цей при Шевченківському уні-
верситеті — і Василь Іванович за-
охотив мене туди вступити, тож
після русифікованої назагал шко-
ли я потрапила до пасіонарного
українського освітнього середо-
вища, що посприяло моему даль-
шому зануренню в українську фі-
лологію і вступу на відповідний
факультет КНУ, до чого мене та-
кож спонукав Василь Іванович. І
невдовзі після вступу до лицею я
раптом побачила його в ролі...
нашого учителя фізкультури
(перша-бо його вища освіта дава-
ла йому на це право)! Диво, до
якого в юні роки ставився як до
чогось само собою зрозумілого...

На превеликий жаль, у сту-
дентські роки я загубила зв'язок з
моїм учителем і лише кілька ро-

Збулось і сталось... Справдилось,
звершилось!
Знов служба жається
в церквах,
І знов Зоря Свободи засвітилась
На змучених Дніпрових берегах...

Він так чекав її, проходили століття,
Козацькі шаблі ворог позбирав
З усіх могил і викинув на сміття,
Аби ніхто про волю й не згадав...

Але ніколи орди ті чужинські,
Загарбники зажерливі та злі
Не полонили душу українську
І горду владу нашої землі.

І врешті-решт на рідному порозі
Як син землі своєї та Пророк
Він знову став, хоч вічно у дорозі,
Яку призначив Україні Бог.

ВОРОНИ
На крилах чорного прокляття
Над Україною віки
Кружляють в дикому завзятті
Московські ворони-круки.

Кружляють ворони, шукають
Нових Базарів, Вінниць, Крут.
Ніхто не спинить клятву зграю,
Вже й на Чечню проліг маршрут.

Жахлива "сталінська" дорога,
Як зойк Поділля... Навкруги
Кістки розстріляних до Бога
Волають: "Ми не вороги!"

"Не вороги", — земля в три сажні
Здавила крики і кістки...
Вертають ворони звитяжно
До сатанинської Москви.

ків тому довідалася, що він помер
у Дніпрі, де доживав віку разом із
братом... А сьогодні, в день св.
Василя, коли я пишу ці рядки,
Гриць Гайовий поділився у Фей-
сбуці таким спогадом про Василя
Івановича: "У мене справді скла-
лися дружні стосунки і творче по-
розуміння з талановитим, сміли-
вим і рішучим Василем Письмен-
ним, що й засвідчено в коротко-
му дружньому шаржі, датованому
30 жовтня 2000 року і вміщеному
в першому випуску "Пересміш-
ника на Парнасі" (К.: Деміур,
2001, с. 32):

ПРО БУЗИНОВИЙ "ВУРДА-
ЛАК" І НЕПИСЬМЕННИЦЬ-
КИЙ КУЛАК

Василь Письменний поки що не
в Спідці —

його суди ніхто не завернув,
хоч саме він по Бузиновій пиці
розмазав кулачищем бузину..."

Отже, автор пасквіля "Вурда-
лак Тарас Шевченко", який саме
2000 року й був опублікований,
отримав від Василя Івановича (з
його боксерськими кулаками) по
заслугі.

...У часи мого дитинства,
звертаючись до нас, нерозумних-
несвідомих, Василь Іванович час-
то повторював трохи переінакше-
ну цитату з "Лісової пісні" Лесі
Українки:

І хоч я добре бачу
твою ледачу вдачу,
та я тобі пробачу,
бо я тебе люблю.

Свята любов учителя до своїх
учнів... Люблю Вас, Василю Іва-
новичу, перший мій учителю пое-
зії, і дякую за наставництво, і час-
то згадую... І вірю, що там, де Ви
зараз, маєте Ви і хату — полтав-
ського штибу, яка Вам так мрія-
лася, — і садок-райочок, і свою
маленьку — а насправді велику —
благодать...

Москва тих круків зустрічала,
Гострила кігті їм і знов
На Україну посилала,
Аби допити з неї кров.

Та кров святу, козацьку, чисту
Страшні перевертні-круки
Не можуть випити, хоч хисту
Не бракує їм у всі віки...

Кати жорстокі та страхітні —
Всі найзапекліші кати
Позаздрити могли б новітнім
Катам радянської доби.

Страшні Биківня й Куропати
Роками світові кричать:
"Хоча б однісінького ката
За смерть мільйонів покарати..."

А на Вкраїні, на великій,
На тій, що вільною зовуть,
Говорять всі різноязикі —
Лиш мови рідної не чуть!

Ще й досі в тюрмах плачуть мари,
Тремтять на цвинтарях гроби:
"Допоки злочинам без кари
Чекати судної труби?..."

Кружляють ворони в змаганні
Дістати серце Кобзаря,
Але кружляння ті останні:
Шевченка серце — це ж зоря...

Зоря, в котрій Любов і Сила,
І єдність нації всієї,
Зоря, що спалить крукам крила,
За неї — Правда,
Бог за неї.

«Цей вибір був для нього свідомим — праця! Тільки праця!.. На інше не мав часу».

«... Не зраджу я тебе, Україно, твій я навіки»

Леонід МУЖУК

Агатангелу Кримському було дев'ятнадцять, коли ці слова він записав у свою записну книжку. А нині, якраз сьогодні, 150-річчя від дня його народження...

Згадаймо його бодай у цей ювілейний день. І разом подумаймо: якою була його доля?

Насамперед згадаймо про незвичайні два випадки у житті Кримського. Перший трапився на пароплаві, по дорозі до Бейрута. Це відбулося саме у той період, коли молодий Кримський для самого себе склав присягу Україні: «Не зраджу я тебе, Україно, твій я навіки... Жодної світлої хвилини нема, бо я на чужині...

*Покину, покину
Свою я чужину
Та й на Україну
Соколом полину.*

Ні, ні, не полину, а мушу зоставатись... Україно, Україно, дихни-повій на мене ароматом твого повітря, оживи мене!» Ці слова в його записнику датовані 26 липня 1890 року.

А перед тим з молодим Кримським трапилася okazія, про яку мій університетський професор Арсен Ішук нам, своїм студентам, розповів...

Кримський ходив по палубі, поміж паломниками, які йшли тим пароплавом до Святої Землі, і перекладав усім їм по черзі, аби вони могли порозумітися, спілкуючись на різних мовах. Так тривало довго, аж поки котрийсь з паломників не скрикнув: «Він спустився з неба!» І тоді всі прочани разом хлинули до багатомовного юнака, вкрай знченого своїм несподіваним перекладацьким ефектом. Паломники нестримно кричали на своїх рідних мовах, що перед ними — Господне диво. І дружно усвідомивши цей випадок як господній знак, почали просити в юнака благословення. Трапилося ще й так, що Кримський якраз стояв тоді на краю палуби. А його благословення домагалися одночасно не менше сотні паломників, тож пароплав критично нахилився на один бік. Переляканий капітан змушений був негайно вгамувати паломників. Якимсь хитрим чином той досвідчений капітан спромігся витягнути з розбурханої юрби Кримського, спустив його в найнижчу каюту, замкнув на ключ, а паломникам з капітанського мостика у свою капітанську рурку голосно і урочисто сповістив: «Той, хто до вас сьогодні прийшов, усіх вас благословив і шойно вознісся в небеса!»

А тепер — про «загадковий» історичний факт.

У сорок першому, на початку війни, чекісти запроторили Кримського в концтабір, у Казахстан. Морили його там голодом аж до зими сорок другого.

Існує вірогідна версія, що основною причиною арешту Кримського була чекістська операція по ліквідації наміру українців скликати Українську Національну Раду.

Заплановані Українські збори мали відбутися у Києві, в тому самому будинку, де колись проголосили УНР. Організатори установчих зборів нібито планували запросити Агатангела Кримського як авторитетного представника української нації для участі в

роботі відновленої УНР. Щоб повністю унеможливити цю історичну спробу, чекісти арештували й вивезли Кримського з України. А також замінували колишній будинок Центральної Ради. У радянському спецархіві багато десятиліть приховували німецьку кінохроніку. Її опублікував на початку 90-х: ми вперше дізналися, як німецькі сапери розмінували той історичний будинок і вивезли з його підвалу три з половиною тони радянської вибухівки.

Чи знав академік Агатангел Кримський щось про заплановану для нього долю? Хтозна... Кажуть, що виснаженого допитаними Кримського тюремники ще живим посеред зими вкинули у відкрити братську могилу радянських політичних в'язнів...

Оскільки старте справедлива вимога до українських громадян, аби вони не ігнорували один з параграфів багатостраждального закону про нашу успаджену мову, спілкуючись нею поміж собою в громадських взаєминах, згадаймо в цьому контексті з біографії Кримського ще один надто виразний факт.

У журналі «Наука і життя» (у позаминулому столітті) було опубліковано оповідання «Три картини» за підписом «А. Кримський». Дехто вважав, що ці оповідання написав молодий Агатангел Кримський. На це у газеті «Громадська думка» Аг. Кримський відповідав: «Я привселюдно заявляю, що такого оповідання я не писав. Та й узагалі вважаю за найогиднішу зраду, коли по-російськи пише вкраїнець, не приневолений до такого писання неминучою, невідкладною потребою».

Він вільно володів практично всіма мовами світу — понад сто мов опанував бездоганно.

...Коли його запитували, якими він володіє мовами, то жартома відповідав, що йому легше назвати ті, якими він не володіє. А якщо хтось і далі домагався, аби Кримський назвав ті мови, яких він не знає, то Кримський знічено, але щиро зізнавався, що насправді він не знає... яких мов він ще не знає.

Наукова діяльність Кримського була навдивовижу багатогранною.

Це й давало право сучасникам вченого називати його «нашим українським університетом, українською академією, українською енциклопедією». Проте Кримський у такій же мірі був університетом, академією, енциклопедією і для всіх народів Близького Сходу. Адже й досі багато з них вивчають свою історію та історію своєї культури (а то навіть і рідну мову) за підручниками та науковими працями, написаними Кримським.

Араби й іранці, перси і ефіопи, народ Туреччини й Таджикистану та багато інших близькосхідних народів згадують сьогодні про Кримського як про свого національного вченого. І зараз можна без застережень сказати, що без титанічної праці його в галузі сходознавства розвиток науки в більшості цих народів затримався б на тривалий час.

Але насамперед Кримський був поетом... У хвилини найважчої нервової перевтоми він дозволяв собі відпочинок — писав хвилюючі вірші. Це була його відрада в житті.

Поетіце! Сунутнице моя!

Ти — теплий, животворний промінь сонця.

Ти — тихий місяць, що в тюрмі сія

З закуреного, темного віконця.

Це був «Заспів» до його єдиної поетичної книги «Пальмове гілля». Іван Франко схвилювано писав: «Перша поезія — правдива перла в нашій письменстві і виявляє незвичайну глибину чуття та широкий розмах фантазії автора».

Сучасники Кримського сприймали його поезію як найтонший вияв чистоти людського серця, що прагнуло краси й правди в усьому. І хоч його віршам властиві різкі перепади настрою, але вони, як писав Франко, «не затемнюють самої об'єктивної правди, а надають їй певне суб'єктивне забарвлення, обдають її гарячим подихом індивідуальності будь-що-небудь незвичайної, вразливої, нервової, здібної до гарячих поривів чуття, та поперед усього щирої і ясної до глибини душі».

На цей час Кримський уже

був знайомий зі своєю ровесницею — Лесею Українкою.

Між ними зав'язалася шира дружба. Взаємна увага, товариська допомога — все це давало добрі наслідки для творчості обох початківців, а надто для Кримського.

Та незабаром їхні зустрічі припинились — Леся виїхала з Києва, а невдовзі залишив Україну Кримський, який вступив до Лазаревського інституту східних мов. Східними народами, їхньою історією та мовами Кримський зацікавився спочатку лише для того, щоб, як згадували його сучасники, «мати в руках точне знаряддя для вивчення східних впливів на Україну». Але захоплення «східною спеціальністю» було в нього значно глибше. Скінчивши інститут, а потім ще й історико-філологічний факультет Московського університету, маючи виняткову наукову підготовку, він готується до професури на кафедрі сходознавства.

Але набуті знання молодого вченого, хоч він тоді вже володів 60 мовами, не задовольняли його. І він вирішив поїхати у дворічне наукове відрядження на Близький Схід, щоб вивчити живу мову народів, перейнятися їхнім життям... По приїзді в Бейрут оселяється в родині простого араба.

У листі до брата писав: «Стає мені важко жити в Бейруті. Цей город християнський, здебільшого православний, і, отже, відколи Росія виступила проти Туреччини, мене всі вітають лайками, а двічі кидали камінням і гукали: «Оце москобі, бийте його! Бийте!» Можна би вдатися за поміччю до мусульманської поліції, та якось соромно кликати мусульман проти християн. Тим-то терплю. В усяким разі, Бейрута не покину і зостанусь тут ще 18 місяців».

...Його шлях був нелегким. І не тому, що вимагав унікального обдарування — Кримський його мав від природи, а тому, що навіть людям з непохитним здоров'ям не під силу було зробити те, на що він спромігся. Цей вибір був для нього свідомим — праця! Тільки праця!.. На інше не мав часу.

Обрав життя самотника. Проте не був самотним. Мав друзів. І хоч зустрічався з ними не часто, проте постійно із ними спілкувався. У цьому йому допомагали листи. Найближчі його друзі, на яких міг покластися, заради яких ніколи не пошкодував би життя свого — Іван Франко і Леся Українка.

Франкові Кримський завдячував, бо старійшина тодішньої української літератури вирізняв талант молодого Кримського із павутиння «народовської» політики, бачив його спрямування у русло світової культури.

Леся Українка... Життя її було для Кримського прикладом подвигу. Може, через те вони й зріднилися так близько, що їхні долі були дуже схожими. Поетеса називала Кримського побратимом, присвятивши одну з найкращих своїх драма-

тичних поем «В катакомбах», задум якої виник під впливом листів Кримського.

Він став для Лесі Українки товаришем, про якого вона часто казала: «Добрий та уважний друг, що вмів шанувати і моїх приятелів, і мою приязнь».

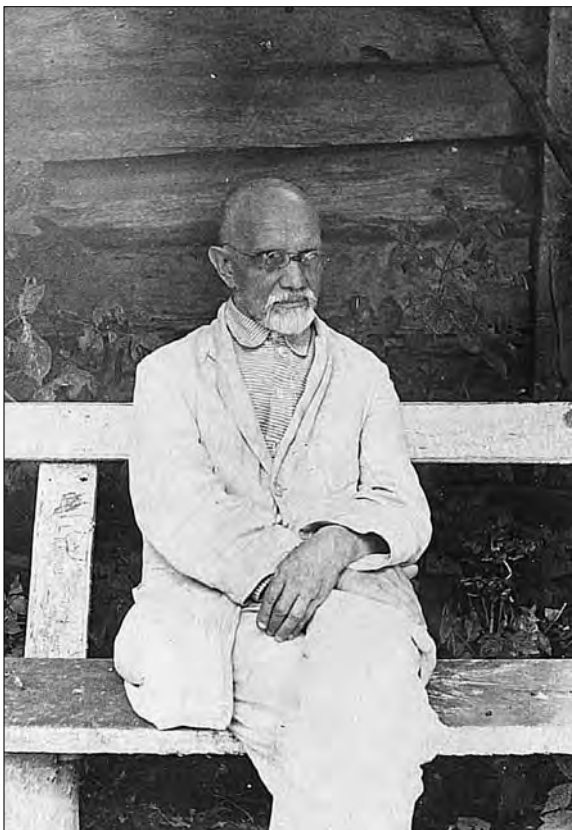
За весь час їхнього знайомства їм тільки раз пощастило провести кілька днів разом. Це було восени 1903 року на Кавказі, де «Лесі треба було лікуватись», куди разом з нею поїхав також і Кримський. Те коротеньке спільне перебування на Кавказі ще дужче зміцнило їхню дружбу. А в Кримського воно залишило в душі глибокий слід на все життя. Та й поетеса теж згадувала той час не без хвилювання. По кількох роках вона в листі зізналася Кримському: «Я чогось часто згадую ті хвилини на двірці, як Ви виїздили...» — писала вона і, обірвавши думку, поспіхом закінчила: «Ну пишім одно одному із чужини на чужину». Але мине ще півдесятка років, і вона знову повернеться до цієї розмови: «Ваші слова на Тіфліському пероні я добре чула і думала: «Навіщо ся щира людина отак мучить себе самохіть?» Я й тепер не тямлю, що саме заважало нам тоді частіше та довше бачитись?» — і в кінці цього листа вона просить «свого побратима», аби він знайшов час на те, щоб завітати до неї, «власне приїхати, а не прожогом заскочити, як то звичайне». Але тут же вона сумнівається: «От я запрошую Вас у гостину, а чи одміряно мені стільки життя, щоб я могла дочекатися такого святонька?»

Того «святонька» велика поетеса не дочекалась. І найголовнішою причиною того, що вони більше не зустрілися, було, очевидно, те, що в обох... просто не було на ту зустріч часу... Неужа поетеса кожен секунду свого короткого життя віддавала поезії. А Кримський з головою поринув у науку. Він майже зовсім не виходить із свого кабінету, уникає будь-якого оточення, гарячково працює без відпочинку. Кількість його унікальних наукових досліджень сягає астрономічних чисел, з'являються ґрунтовні праці з арабістики й тюркології, написані мовами цих народів, а також українською та російською.

Одночасно працює й на ниві рідної науки, про його праці Леся відгукувалась такими словами: «Ви знаєте, я люблю Ваші наукові твори... Я люблю їх стиль, їх тон. Куди діваються Ваші нерви, як Ви пишете такі речі? Так наче Ви античний, врівноважений тілом і духом еллін, як пишете їх. Такий колорит я тільки на Акрополі бачила!» Його працьовитості дивувалися всі, хто його знав.

Кримський пише статті до енциклопедій, де веде близькосхідні відділи. З-під його пера з'являються сотні рецензій та розвідок з питань зарубіжної літератури, які, хоч і малі обсягом, за змістом були значні й мали неабияке значення. Одночас він працює і на ниві рідної науки. Кримському належить одне з провідних місць серед українських фольклористів, дослідників народної творчості, українського мовознавства та історії літератури, слов'янської філології тощо.

Українську революцію вчений не тільки підтримав, але й активно приєднався до боротьби

Під знаком культурного ювілею Головній бібліотеці Кам'янця-Подільського – 155 років

за її перемогу. Він переїхав з Москви до України, де разом з В. Вернадським очолив Українську академію наук. Недужий, виснажений титанічною працею, знаходить у собі силу стати біля коліски молодої української держави, вік якої тоді був, як тепер знаємо, дуже короткий...

P.S. Згадавши все це сьогодні, в день його 150-річчя, не можу уникнути ще одного історичного факту. Щоправда, перед тим зізнаюся, що візуальний образ Кримського як людини в мене склався з розповідей Арсена Іщука, якому Кримський перед II світовою війною в нашому Київському університеті викладав історію літератури. Читаючи свої лекції в студентській аудиторії, Кримський ставив на професорській трибуні газову лампу, бо його очі посеред дня потребували додаткового світла. Важка для очей тривала праця, пов'язана з архівними матеріалами, і решта всіх його напружених десятиліть за письмовим столом спричинили для нього таку необхідність. Трагічну глибину цього факту я усвідомив давно, в свої студентські роки, коли вперше прочитав у рукописному відділі колишньої Публічної бібліотеки (теперішня — імені І. Вернадського НАН України) історичний документ: “Автобіографія для СОВБЕЗА, 1938р.” У цьому офіційному зверненні Кримський аргументував своє право на радянську пенсію: “...Мої фізичні сили вже шоразу падають. ... Мучення мої, що я виніс через польську окупацію 1920 року, коли мене навіть під розстріл були поставили, одбилися на моїм здоров'ї непоправно”. Чи читав хто-небудь, окрім мене, цей документ? Мені й досі важко судити, бо я не ніде не бачив його оприлюдненим. Тому нині дозволю собі опублікувати цю інформацію в широкому обсязі й саме так, як її виклав сам Кримський: “На квартирі у мене переховувався комуніст Григорук, і про це хтось доніс польській військовій владі. Тая обвинуватила мене в видатній більшовицькій діяльності, а саме в причетності до редакції підпільного органу “Glas Komunisty”. Польські вояки, під команду свого офіцера, зробили в мене трус, брутально поводитися зо мною, а потім повели вулицями під конвоем до Академії Наук, попередивши, що коли я не скажу, де міститься редакція “Glas Kom.”, мене мають розстріляти. Прилюдно привели до Академії в двір, поставили коло стіни дров'яної повітки, націлили на мене свої рушниці, і польський офіцер останній раз спитав, де тая редакція. Я не міг нічого сказати, бо такі й не знав. Скомандували: “раз!”... потім поволі: “два!”... Тут нерви мої не витримали, я умлів і звалився, впав непритомний на землю. Тоді польські жовніри мене покинули.

На моєму слабкому здоров'ї всьє ця пригода, це страждання стояння на розстрілі під дулами наведених польських рушниць, одбилося навкі: я геть зістарівся передчасно і вже ніколи не міг повернути свого здоров'я до якогось скільки-небудь нормального становища”.

Якби нинішня Українська держава підтримала моє давнє прагнення — створити про Кримського правдивий фільм, то цей епізод був би, мабуть, фінальним...

Славко ПОЛЯТИНЧУК, голова Кам'янець-Подільського об'єднання Товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Хто б міг подумати, що заснована 1866 року, півтора століття тому, російська публічна бібліотека у Кам'янці-Подільському, яка нав'язувала та формувала в ті роки російську свідомість в українцях, утверджувала імперські цінності, з плином часу так кардинально змінила своє призначення.

Статут бібліотеки, розроблений та затверджений київським генерал-губернатором та Міністерством Книги 1865 року, опирався на ідею повного та цілковитого зросійщення українського населення на Поділлі.

Бібліотека формувалась винятково з російських книг і газет та мала сприяти зміцненню російських настроїв на Поділлі, допомагати “правильному” розумінню заходів російського уряду, а також полегшити можливість тіснішого зв'язку російської мови.

Та не так сталося, як гадалось. Прийшов час, коли історія Кам'янець-Подільської російської публічної бібліотеки завершилася, а на її фундаменті в наш час постала Кам'янець-Подільська Центральна міська бібліотека ім. Костя Солухи.

Та шлях до сьогодні, коли 13 січня ми відзначаємо 155 років Центральній міській бібліотеці, не був устелений трояндами.

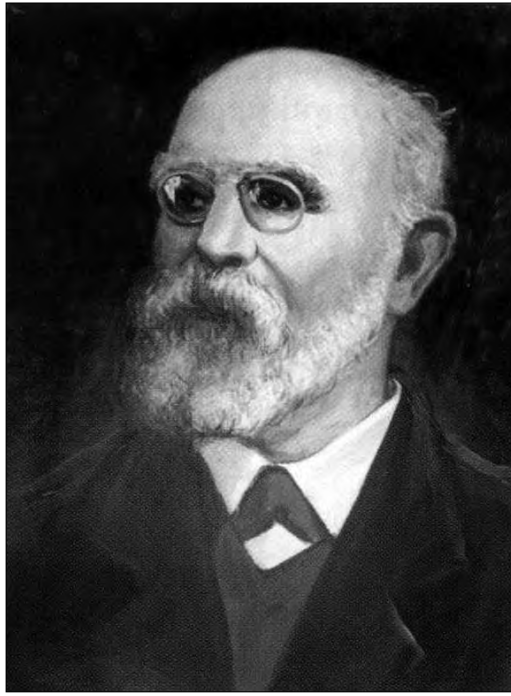
Варто згадати великого сподвижника української справи на Поділлі, відомого лікаря та першого Голову Подільської “Просвіти” Костянтина Солуху. Саме він після офіційної реєстрації українського товариства “Просвіта” в Кам'янці-Подільському та обрання ради “Просвіти”, на організаційному засіданні 4 травня 1906 року очолив першу в місті українську громадську організацію.

У тому ж 1906 році було закладено першу цеглину в фунда-

мент української бібліотеки.

1 червня “Просвіта” відкрила в місті над Смотричем бібліотеку та канцелярію, а через два дні влаштувала на Новому бульварі перше українське гуляння. Кам'янчани, які об'єднувались навколо діяльності “Просвіти” під керівництвом беззаперечно авторитету лікаря Костянтина Солухи, створювали перші фонди українських видань, газет, книг та журналів. По всій Україні товариства “Просвіти” відкривали бібліотеки, друкарні, книгарні, народні театри, кінотеатри, музеї, здійснювали постановку спектаклів на українську тематику, відзначали ювілеї відомих українських діячів, визначних подій національного значення, організацію публічних читань, упорядковували українські школи. Це був період піднесення національного духу, коли після чисельних переслідувань та заборони української мови та українського книгодрукування відбувся потужний етнокультурний прорив на всіх українських теренах. Якщо за Збручем, в Австро-Угорщині, й раніше вирувало українське літературне та мистецьке життя, виходило друком багато українських періодичних видань, газет, книг та журналів, то в територіальній Україні Російської імперії українське книгодрукування час від часу потрапляло під заборону.

Святкуючи ювілей Кам'янець-Подільської Центральної міської бібліотеки, згадаємо українських діячів, які жили і творили в період Кам'янецької доби УНР. Бо просвітня Поділля будили український національний дух, були провідниками ідеї свободи і незалежності України, їхня величавна праця наближала втілення віковної мрії українського народу — становлення самостійної Української держави. Перші просвітня Поділля, які сто років

тому ходили тими ж вулицями, що й ми сьогодні, були провідниками українського державотворення в місті над Смотричем у добу української революції 1917—1921 років. До Української Центральної Ради було обрано Пантелеймона Блонського, Григорія Голоскевича, Нечипіра Григорієва, Володимира Дудича, Андрія Животка, Петра Куцяка, Миколу Литвицького, Дмитра Марковича, Авксентія Мельника, Олімпіаду Пашенко, Віктора Приходька, Івана Рижія, Григорія Степуру, Володимира Чехівського. Міністром освіти першої Української Народної Республіки став Нечипір Григорієв. В урядових структурах УНР працювали Григорій Голоскевич, Харитон Лебідь-Юрчик (під його безпосереднім керівництвом створено перший в історії України державний бюджет 1918 року), Володимир Чехівський, Кость Широцький, Юхим Шириця. У міністерстві віросповідань Української Держави працювали Антон Гриневич, Олександр Маричів. Міністром освіти другої УНР став Іван Огієнко.

Під навалюю більшовицької окупації українська революція зазнала поразки. Трансформувалась і бібліотека, ставши в грудні 1922 року Першою центральною робітничою бібліотекою, міцно просякнутою більшовицьким духом. Старші покоління кам'янчан ще можуть пам'ятати попередні локації бібліотеки. Після німецької окупації, в 1944 році, книгозбірня бібліотеки була розміщена по вулиці Резервуарній, яку невдовзі перейменували на Уральську, а нині вулиця носить ім'я Симона Петлюри. 1951 року бібліотеку перевели в окреме одноповерхове приміщення на вулиці Ленінградській (нині — Лесі Українки), а 1969 року — в триповерхове приміщення колишнього будинку для банківських працівників по вулиці Чкалова (нині — Князів Коріатовичів), де вона перебуває і нині. І вже мало хто пам'ятає, що 1966 року бібліотеці надали ім'я більшовицького діяча Володимира Затонського. Але з ім'ям не склалося — його спіткала та сама доля, що і всіх “більшовицьких” вулиць міста в роки Незалежності України.

На перетині минулого і нинішнього століття в колі української просвітнянської та наукової інтелігенції міста виникла ідея

надати Центральній міській бібліотеці ім'я відомого нашого земляка та сподвижника української справи Костя Солухи. Цю ідею підтримали викладачі та професорський склад історичного факультету Кам'янець-Подільського Національного Університету ім. Івана Огієнка, міське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, співробітники музею, місцеві осередки Спільки краєзнавців України та Спільки журналістів України, два десятка громадських організацій та кілька лідерів місцевих політичних партій. Але депутати Кам'янець-Подільської міської ради, які на той час підтримували Партію Регіонів та сповідували інші цінності, маючи більшість своїх прихильників та “підневільних” у сесійній залі, двічі відхиляли цю пропозицію.

Боротьба української інтелігенції міста за ім'я злого будівничого українського відродження Костя Солухи тривала до того часу, аж поки Партія Регіонів не пішла по тому шляху, куди трохи раніше пішли всі більшовицькі діячі зі своїми цінностями та комуністичною спадщиною.

Сьогодні міська бібліотека достойно носить ім'я Костя Солухи і є продовжувачем його справи та його ідей. Внесок усіх подолань, хто був поруч з ним і вписав не одну цікаву та славу сторінку в історію міста над Смотричем теж не забутий.

І на завершення хочеться нагадати про новий проект, який планується втілити на території міської бібліотеки. Ця ідея виникла ще позаминулого року, коли директор бібліотеки Людмила Геплюк озвучила думку, що варто у теперішньому дворі бібліотеки зробити сучасну реконструкцію і створити цікаву та доступну локацію з альтанкою та літнім кінотеатром для проведення різноманітних соціокультурних заходів, презентацій, літературних та мистецьких зустрічей. І головне, щоб цей літературно-мистецький двір був би доступним для маломобільних груп населення та для людей з особливими потребами. Ідею відразу підтримали координатори Всеукраїнської ініціативи “Активна Громада Кам'янця-Подільського”, тоді ж створилась ініціативна група із працівників центральної бібліотечної системи та громадських активістів, які оформили ескізний проект. І коли до нього долучилась скаутська організація “Пласт”, то його керівник Юрій Дужев вніс пропозицію зробити проект просвітницьким. І в остаточному варіанті, отримавши назву “Український сад”, він взяв участь у конкурсі міських проектів і потрапив у трійку лідерів, яким передбачено фінансування з громадського бюджету.

Тому, дякуючи всім причетним, уже у цьому році бібліотека може отримати новий простір для проведення різноманітних подій для усіх верств населення.

Щире вітання в ці ювілейні дні всім працівникам Центральної міської бібліотеки ім. Костя Солухи та всім користувачам її послуг.

Славко Полятинчук, Анатолій Паладійчук, Дмитро Бабюк біля експозиції

Геннадій СИНЄОК: «Популяризуємо прикордонну службу і Україну як державу»

— У 1993 році начальник Ансамблю пісні і танцю Прикордонних військ України, на той час майор Василь Неграй, запропонував мені стати художнім керівником ансамблю, — розповідає пан Геннадій. — Наш колектив дуже різносторонній. Іноді називаю його — військовий мюзик-хол. Ми виконуємо все. Від маршової, військової, прикордонної пісні до мюзиклів, класичної, естрадної, народної музики, джазу. Вже 28 років начальником ансамблю є заслужений працівник культури України, полковник Василь Олексійович Неграй. Величезна заслуга Василя Олексійовича в тому, що колектив є таким потужним. Свого часу ми виступали з багатьма відомими артистами: Володимиром Гришком, Іво Бобулом, Оксаною Пекун та ін. Брали участь у телевізійних програмах "Фабрика зірок", "Крок до зірок", "Дві зірки" та багатьох інших.

— *Напевне серед тих, з ким активно співпрацюєте, не можна не згадати ім'я народного артиста України Анатолія Гнатюка.*

— З Анатолієм Васильовичем у нас не лише міцна чоловіча дружба, а ще й творче єднання. Велика частина програми "Мрії" (режисер — народний артист України Дмитро Чирипюк) — його театральна діяльність, уривки з вистав, мініатюри. Згадаймо його ролі: Шельменко, вже прізвище говорить саме за себе, чи яскравий авантюрист Остап Бендер. Зараз він Менахем з "Поминальної Молитви", це роль трохи іншого плану. До цього був Голохвастов з вистави "За двома зайцями". А програма має назву "Мрії". І це зокрема мрії про ті ролі, які з тих чи інших причин ще не зміг до цього зіграти, але зіграв їх під час концерту.

В концерті Анатолій дуже різний. Глядачі, які знають його тільки за ролями в театрі, раптом пізнають, що це лірик — ніжний і тонкий, а ще глибоко драматичний актор. Анатолій Васильович Гнатюк — великий патріот нашої країни. У концерті є пісні присвячені подіям, які відбуваються на Сході України. Якось знаний український поет Іван Драч подавав йому свою книжку. Вірш з цієї книжки "Солом'яний вогонь" Анатолій виконує під час концертів. Це сповнений драматизму твір про кохання юності, яке минуло, але залишило присмак на все життя. І такі миті не забуваються ніколи.

— *Анатолій Гнатюк — голова журі Всеукраїнського фестивалю патріотичної пісні "Героям сла-*

у 51-52 числі "СП" за 2020 рік ми писали про запис на Суспільному телебаченні сольного концерту народного артиста України Анатолія Гнатюка, який він здійснив разом з Академічним ансамблем пісні і танцю Державної прикордонної служби України. Художній керівник цього колективу, заслужений діяч мистецтв України Геннадій Синєок сьогодні гість "СП".

ва", а Ви член журі цього конкурсу.

— Юнацький фестиваль патріотичної пісні "Героям слава" проводить Золотоніська міська рада Черкаської області і студія "Master Vox Records", очільником якої є заслужений артист України, композитор, співак, волонтер, і просто талановитий музикант Юрій Васильківський. А мер Золотоноші Віталій Войцехівський активно підтримує фестиваль. 2020 року проводили його вже вшосте. Умови конкурсу унікальні. За рахунок спонсорів (заслуга міського голови), для учасників немає вступних внесків. Дітям потрібно лише доїхати до Києва, звідти до Золотоноші їх довозять безкоштовно. Тут для них безкоштовне харчування і проживання, дуже солідні призи. Але 2020 року фестиваль проводили онлайн.

До Золотоноші з'їжджалось багато талановитих дітей з усієї України. Мар'яна Щербак отримала Гран-Прі фестивалю 2 роки тому. Я її помітив і запросив до нас. Вона прекрасно працює, бере участь у багатьох конкурсах і стабільно перемагає в них.

— *Напевне ансамбль виступає перед захисниками України?*

— Коли почалися бойові дії на Сході, неодноразово бували в зоні АТО/ООС. Але не робимо на цьому акценту, це просто наша робота. Звичайно, можна приїхати у військову частину і дати концерт публіці, яка вже завчасно добре сприймає ту програму, яку ти привіз. Проте всі розуміють, що прикордонники не можуть охороняти кордон самостійно, якщо не буде допомоги місцевого населення, якщо не буде єднання прикордонників і місцевих жителів.

У концертній залі збираються різні люди. Є великі патріоти нашої країни, вони, звісно, в перших рядах. Але є й ті, хто незадоволений нашою владою, нашою країною, які дивляться у бік східного сусіда. Наше завдання як

колективу творчого, хай не відрату, але переконати цих людей, що ми не вороги, що ми єдина країна, єдиний народ. Ми маємо не просто популяризувати нашу прикордонну службу, ми популяризуємо Україну як державу. Якщо людина вийшла з концерту і задумалася над тим, що не такі вже вони погані, ці хлопці, це вже наша перемога.

— *Будь-ласка зупиніться детальніше на учасниках колективу.*

— Як я вже згадував, наш ансамбль складається з оркестру, хору і балету. Керівник оркестру, головний диригент — молодий талановитий чоловік, чемпіон світу з гри на баяні, лауреат Міжнародних конкурсів Віталій Козицький. Головний хормейстер — заслужений діяч мистецтв України Ігор Охріменко. Головний балетмейстер — заслужена артистка України Лілія Черноус. Головний режисер — заслужена артистка України Олена Косінова.

У нас всі артисти талановиті, всі добре виконують свою роботу. Хотілось би згадати заслужених артистів України Ніну Мирводу, Юрія Ракула, Івана Коренівського, Максима Апостола. У нас є чудові солісти, лауреати Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів Антон Медоліз, Володимир Новохацький, Дмитро Жбанков, Валентина Демочко, Олена Зінчук, Ірина Рябко, Юлія Антипенко. Наш композитор — заслужений артист України Олександр Бурміцький, людина дуже відома, працював з багатьма знаменитими авторами, має величезний творчий доробок. Свого часу проходив строкову військову службу в нашому ансамблі багато знаних українських митців, серед яких заслужений діяч мистецтв України Володимир Маруніч, який є одним із керівників Національної капели бандуристів України, народний артист України, лауреат Шевченківської премії, головний диригент Національного симфонічного оркестру України

Володимир Сіренко та, на жаль, вже покійний народний артист України Сергій Іванов (знаменитий "Кузнечик" з фільму "В бій ідуть лише старики").

— *Напевне запам'яталося багато поїздок?*

— Ми об'їздили всю Україну. Наприклад, тільки за 2001 рік по кордонах країни ансамбль проїхав 18000 кілометрів. У 90-ті роки якимось відкривали клуб, який до цього був забитий дошками. Навіть сцену вимили самі артисти. Після виступу до нас підійшов чоловік і сказав, що йому 40 років, а він вперше у житті бачить скрипку.

Якось приїхали на гастролі у Велику Михайлівку Одеської області на кордоні з Молдовою (Придністров'я). Вирішили зняти готель у цьому містечку. У готелі нас ввічливо привітала його господарка, молода мама. Сказала, що є вільні номери, назвала ціну, нас ця ціна влаштувала. Потім запитала, хто ми. А коли дізналася, що Ансамбль Державної прикордонної служби України, дістала афішу концерту, який відбувся у цьому місті близько 10 років тому. На цій афіші були наші автографи. Наша місія — виступати в таких містах. Хоча, звісно, виступаємо і в Палаці спорту, Національному палаці мистецтв "Україна", практично на всіх центральних концертних майданчиках столиці.

— *Чи пишите музику?*

— Не вважаю себе композитором, мені не притаманний такий дар. Але інколи все ж пишу, коли з'являється натхнення. У репертуарі ансамблю є два моїх танці: "Заграва" й "Іспанський танець". Другий написав після поїздки до Іспанії, яку я дуже люблю. "Заграва" створив у 2004 році. Спочатку це була просто фуга — поліфонічний твір у сучасному стилі. Вирішили на цю музику поставити танець з прапорами "Вогонь і вода". Замовили великий прапор Державної прикордонної служби України, а також 6 синьо-білих прапорів, що символізували воду і 6 помаранчевих — вогонь.

Виступили з цим концертом напередодні Дня прикордонника 4 листопада 2004 року. Саме розпочалася Помаранчева революція. Ніхто з глядачів навіть не подумав, що наші прапори означають вогонь і воду, вирішили, що це "Наша Україна" і Партія регіонів.

Минув час. Наша головний балетмейстер на цю музику поставила танець з ліхтарями. І назвали його "Заграва". Таким чином Лілія Миколаївна врятувала музику. Цей танець у нашому репертуарі досі.

Маємо плани набагато років наперед. Насамперед мусимо дати два концерти з Анатолієм Гнатюком, які через карантин довелося перенести. Також у нас чимало інших пропозицій та планів.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

Різдвяний сон

Львівський академічний театр "Воскресіння" в рамках святкування свого 30-річчя наприкінці 2020 року створив за допомогою інституційної підтримки УКФ нову виставу — "Америка", (авторка Біляна Серблянович). Дорем'єрний показ відбувся 30 грудня. Режисер та сценарист — заслужена артистка України Алла Федоришина.

Б. Серблянович є однією з найпопулярніших молодих драматургинь сучасної Європи. Про це також свідчать її національні та європейські театральні нагороди. "Америка" — сучасна п'єса про пошуки себе і своєї душі в еміграції, в країні грошей, де платять навіть за посмішку офіціанта.

У центрі уваги постановки — руйнування людських стосунків після того, як імператив успіху і грошей втрачає силу. П'єса показує справжню вартість фальшивого світу, так званого успішного життя. Вистава театру "Воскресіння" — це різдвяний сон, під час якого головний герой шукає відповідь на запитання: в нашому житті найцінніше успіх і гроші, чи любов і добро? А неповторний, казковий, саме різдвяний сніг запорошує печалі та дарує кожному надію....

Матеріал про виставу "Америка" читайте у наступних числах "СП".

Сергій ТРИМБАЧ

В одному з інтерв'ю її запитали: хто найвлучніше охарактеризував сутність вашої творчості? Відповіла:

— Вадим Скуратівський. Після моєї виставки “Високий Замок” 1996 року він написав: “аристократичний консерватизм”.

Людмила Семикіна була одним із організаторів і членом Клубу творчої молоді, який діяв на початку 1960-х. Спершу займалась станковим живописом. У 1964-му, до Шевченкового ювілею, у вестибюлі Київського університету створила разом з Опанасом Заливахою, Аллою Горською, Галиною Севрук, Галиною Зубченко вітраж “Шевченко. Мати”. Од вітражу, на щастя, збереглося фото, сам твір було знищено — з якимось винятковим цинізмом.

Тарас Шевченко у вітражі виголошував рядки: “Возвеличу малих отих рабів німих! Я на сторожі коло них поставлю слово!” Вітраж розтрощили відразу після завершення роботи — бо чужий, мовляв, “принципам соціалістичного реалізму”. Михайлина Коцюбинська згадувала: “Головний погромник — ректор університету Швєць. Сам власноручно, не дочекавшись висновків комісії, трощив ідеологічно шкідливий вітраж... Чому мати-Україна така сумна? Який “суд”, яку “кару” й на кого накликає Тарас? І взагалі, чому це Україна за ґратами?”

Ви уявляєте от сю картинку — університетський ректор (кажуть, що з молотком, хоч швидше це вже саркастична легенда) нищить вітраж, лупає сю вражу скелю? Це ж як його налякали інструктори якомсь парткому-райкому-ГБ?

Людина з високого замку

Від нас пішла Людмила Семикіна (23.08.1924 — 11.01.2021). Видатна художниця, майстриня декоративного мистецтва, художник по костюмах, одна із легенд національного руху опору 1960-70-х років.

У постанові Бюро Київського обласного правління Спілки художників України 13 квітня 1964 року було сказано: “Вітраж дає грубо викривлений архаїзований в дусі середньовічної ікони образ Т. Г. Шевченка, який нічого спільного не має з образом великого революціонера-демократа... У такому ж іконописному дусі витриманий в ескізі образ Катерини, яка є нічим іншим, як стилізованим зображенням богоматері... Шевченкові слова написані церковнослов'янською в'язкою (кирилицею) в поєднанні з іконописно трактованими образами, звучать ідейно двозначно. В образах вітража нема ні найменшої спроби показати Шевченка в дусі радянського світосприйняття. Образи, створені художниками, спеціально заводять у далеке минуле”.

“Спеціально заводять у минуле”, та ще й далеке. А партія, тодішній “наш рулево́й”, кликала у світлу будучину. І хто не хотів туди чимчикувати, мусив начуватись.

Через кілька років Семикіна підписала лист на захист В'ячеслава Чорновола. Отут уже вона остаточно потрапляє в розряд “українських буржуазних націо-

налюг” й відтак під невисипуше око КГБ. Мусила перейти, як казала вона сама, “на підпільний режим роботи: шила одяг для родичів ув'язнених друзів”. На додачу її, виключили, вже вдруге, зі Спілки художників.

Та все ж 1971 року, за рекомендацією Георгія Якутовича, її запрошують до роботи у знімальній групі фільму “Захар Беркут” (прокат 1972). “Бдітельні люди” попереджали про неблагодійність і “ненашість” Семикіної, одначе режи-

Кадр з фільму “Захар Беркут” (1972, реж. Леонід Осика). Василь Симчич — Захар Беркут, Антоніна Лефтії — Мирослава

рити передусім замкове, а не помпезне, барвисте, святкове гуцульське вбрання, і відтак заклала в шати українців аскетизм, певну суворість. Князі, за часів, описаних Іваном Франком, носили одяг із сірого сукна, металеві прикраси... Жодної речі (навіть дрібнички) червоного кольору в їхніх гардеробах не було. Воїни хизувалися своєю силою, мужністю, а не одягом. І вбрання їхнє вирізнялося суголосними з природою (перелудси землею, травою) відтінками. Так, окрім тухольського, я створювала княжий костюм; а ще як окремий напрямок роботи — костюм татарський.

Справді, костюми персонажів фільму Осика вражають стильністю (і це стиль “консервативного аристократизму”) і бездоганним, еталонним художнім смаком.

Потому багато чого трапилось у житті Людмили Семикіної. До прикладу, її вітражі та мозаїки у приміщенні станції метро “Почайна” (дотепер “Петрівка”).

Була і Шевченківська премія 1997 року — за колекції одягу під загальною назвою “Високий замок”. У наших краях треба жити довго — і тоді справедливість щодо тебе поновиться. Людмила Семикіна вочевидь знала цю істину, то ж і прожила, слава тобі, Господи, замало не сто літ...

А нині її душа одлітає у сферу високих замків і високих небес. Де вже давно чекають на неї Алла Горська, Опанас Заливаха, Георгій Якутович, Леонід Осика...

Прощайте, пані Людмילו! Труд Ваш у вічності, він — назавжди з нами, з Україною, світом.

Вітраж “Шевченко. Мати” у Київському університеті (знищено 1964 р.)

сер картини Леонід Осика хчати хотів на подібні застереження. Хотів і начхав...

В одному з інтерв'ю художниця так відтворювала особливості своєї роботи у групі “Захар Беркут”:

— Для фільму я воліла ство-

Станція метро “Почайна”, Київ. Мозаїка Людмили Семикіної

Залишитися в наших серцях

29 грудня 2020 року на 87-му році життя після тяжкої хвороби помер видатний український культуролог-видавець, журналіст, письменник, відомий громадський діяч, багаторічний член Правління Українського фонду культури імені Бориса Олійника Володимир Біленко.

Володимир Васильович Біленко народився 17 червня 1934 року. Трудовий шлях розпочав після закінчення Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка 1957 року на посаді завідувача відділом Канівського державного музею-заповідника “Могила Т. Г. Шевченка” АН УРСР. Упродовж п'яти років працював на комсомольській роботі — першим секретарем Канівського райкому та інструктором ЦК ЛКСМУ. З 1965 по 1992 рік — на видавничій роботі, спочатку упродовж десяти років був головним редактором видавництва “Молодь”, згодом головним редактором і двічі директором ви-

давництва “Радянський (потім Український) письменник. З 1983 до 1987 року очолював державне видавництво художньої літератури “Дніпро”. Майже двадцять років, починаючи з 1992, працював у газеті “Сільські вісті” на посаді завідувача відділами культури, листів, заступника головного редактора. Працюючи у провідних видавництвах України, Володимир Біленко послідовно підтримував обдаровану літературну молодь, про що із вдячністю оцінював видавничу діяльність Біленка Григорій Тютюнник.

Як журналіст-публіцист Володимир Біленко послідовно відстоював інтереси простого люду, національну самобутність та незалежність України, за що мав найвищі відзнаки Національної спілки журналістів України, серед яких і “Золоте перо” та Українського фонду культури. В активі Володимира Біленка — сотні публікацій на теми культури, плідна підтримка багатогранної діяльності Українського фонду культури, очолюваного незабутнім Борисом Олійником, за всі

роки його понад тридцятирічного існування. Творчу працю Володимира Біленка, її суспільну ефективність відзначено почесним званням “Заслужений працівник культури України”, орденом “За заслуги” III ступеня, Грамотою Президії Верховної Ради

України, міжнародною літературно-мистецькою премією імені Володимира Винниченка, премією імені Івана Франка, премією імені Івана Нечуя-Левицького, орденом УФК “За подвижництво в культурі”.

Людмила Семикіна. Лист на спомин

Валерій ФРАНЧУК

Знову страшна звістка. Лише скупилий рядок слів у новинах — 11 січня померла... Хіба вони знають, хто була для України Людмила Миколаївна Семикіна? Мисткиня світового масштабу, подвижниця руху Шістдесятництва. Як сказав Вадим Скуратівський: “Пані Людмила належить до того трагічного покоління нашої інтелігенції, яке пройшло всіма колами нашого історичного пекла в усьому його лютому хронологічному діапазоні — від беззастережної диктатури до всляких псевдовідліг...”

“Людмила Семикіна належить чи не до перших із перших повоєнної української історії, які відважилися на безконечно ризиковану роль “розвідників-пластунів” прекрасного”.

Неймовірний розмах крил цієї дівки-дивоптахи: від неперевершених живописних творів, вітражів, до світового рівня естетики геніальних зразків строю-одягу, бо Семикіна взяла на себе роль практика-дизайнера нового стилю в світі. Якби Франція мала такого митця-модельєра одягу, вона підняла би її до найвищих почестей. А хто в Україні знає про твори Л. Семикіної? Ніч!

Стою посеред холодної майстерні і в розпачі сам себе запитую: чому така несправедливість? Чому такі золоті перла української культури і нації одно за одним випадають у Рай? Кажуть, Бог забирає кращих. Але, Господи, святій! Хто ж тут залишиться у цій темені щоб світити дорогу заблудлим, коли ти всі світлі душі забираєш до себе?

Ніколи не забуду Твою лагідну посмішку і Твої теплі слова, якими Ти мене обдаровувала, приходячи на мої вернісажі, дорога Людмילו Миколаївно!

“Засвітить час своєю гідністю! Полюбить нас!” — слова незабутньої мисткині Людмили Миколаївни Семикіної, відданої патріотки України.

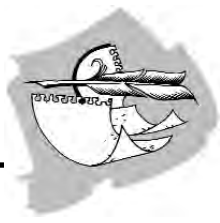
Вклоняюся перед Твоєю геніальністю! Дякую Всевишньому, що дав можливість жити в один час і йти однією дорогою по мистецькій ниві України.

Царство Небесне!

України, міжнародною літературно-мистецькою премією імені Володимира Винниченка, премією імені Івана Франка, премією імені Івана Нечуя-Левицького, орденом УФК “За подвижництво в культурі”.

Вічна пам'ять про Володимира Васильовича Біленка — високорядну, чуйну, доброзичливу людину, визначного публіциста, видатного фахівця в царині української національної культури залишиться у серцях багатьох людей, які його шанували, з якими він плідно працював.

Український фонд культури імені Бориса Олійника, Інститут літератури імені Тараса Шевченка НАНУ, Національна спілка журналістів України, Державне спеціалізоване видавництво художньої літератури “Дніпро”, видавництво НСПУ “Український письменник”

Василь КЛІЧАК Відгукується планетарним болем

Як фрагменти кіно, виникають на екрані пам'яті ті чи ті люди, які жили у моєму дитячому часі. Його вже не повернути, той час – і тих людей також. Вони, як тіні над річкою Рибницею, що бере початок у Карпатах, хитаються в її хвилях. Вода спливає, а тіні залишаються. Тіні людей, що йшли через кладку чи убрід через ріку. Котрісь із них запам'яталися вразно, котрісь слабенько, а декого й не можу пригадати.

Рідне моє село Рудники, що на Покутті, оточене лісами. Є в ньому кут Заріка, де я виріс. Його ще називають Варшавою, бо жило тут із десятків польських сімей. Поляки виїхали після війни, а в їхніх хатах поселили лемків.

Образи тих тіней хвилюють мене досі. Наприклад, сюжет вірша “Фіалки”. Хочу дещо читачеві прояснити. Ідеться про велику трагедію. Шістнадцятирічна дівчинка закохалася в хлопця. Мати-учителька не схвалювала її захоплення, якось прийшла на шкільний вечір, висварила дочку при дітях. Напевно, була занадто висока емоційна напруга, бо та дівчинка втекла з вечора, пішки подалася в сусіднє село, де є залізнична станція, і там кинулася під поїзд... Усе це бачили і пережили фіалки, які ростуть при дорозі біля її дому. А чому дві Наталки? – Мати через деякий час народила другу дочку. І назвала її Наталкою...

Живий у пам'яті той кут, той край, і та самотня батьківська хата, яку я наповнював новими словами, новими смислами, які затаїлися в павутинних закутках. Чекають мене. Чекають нових слів...

СТЕЖКИ ПЕРЕХРЕСНІ

Уся зима в снігах, льодах, вітрах.
А літо в квітах, травах, бур'янах.
Таке нам пам'ятається з тобою.
Невже воно сплило, як за водою?
І сидимо удома. Карантин
подовжено на місяць. Чи один?
І вісточка від тебе, як бутон,
що ось розквітне, як минеться сон.
Ти згадуєш про те, коли йшла
до родички аж на краю села
на стежці поміж квітів і ожин.
Без куряви і гуркоту машин.
І босою по шовковій траві
йшла й води черпнула у рові.
І змила втому й спеку із лица.
Так живо бачиться картина ця.
Почався ліс. Він пам'ятний тобі
горбом, усяним суніцями в траві.
І квіточками, й запахом суніць,
і співами, і щебетанням птиць.
Почався ліс. Він пам'ятний мені
глибоким яром в темній глибині.
Дерева там повалені лежать.
Одне з них викликає досі жах,
що, спіяли, із усієї сили
мене у мить якусь ледь не прибило.
Я встиг тоді відскочити убік.
Сказати просто — від тієї втік,
що вже косу з плечей своїх знімала.
Не встигла. Передумала. І стала.
А стежкою ти далі собі йшла.
А мене інша в інший бік вела.
Їх називають просто — перехресні.
Якщо вони і навіть безшелесні.
Та все одно я чую, як ти йдеш
стежиною. І бачу, як ростеш
І вищаєш над квітами в очах.
І травами не заростає шлях.
За обрійні зникає рубежі,
моєї доторкаючись душі...

ВІХТІ

На обійсті хаші бузини.
Ані хати. Ні городу. Ні
духу від колишньої господині.
Мов знесли її весняні води.
Тут жили Катруся й Николай.
Він приймак. Життя було не рай.
Слав чомусь у затхлій комірчині.
А вона в покої як графиня.
Одиначка в тата-багача.
Їй дитячий крик не докуча.
Їй би спокій, щоб читати книги.
Кухня чи прання їй не до шмиги.
Звикла, що все робить Николай.
Тож не спи. А досвіта вставай.
Так було, як тут наймитував.
Жодних змін і як загадував.
Десь ховали ровера. На нім
так ніхто й не їздив. Лихо з ним.

Біля брами розкаряка-груша.
Фіри мимо їхали натужно.
Віхтями там обривалось сіно
на гілках, що встромлювались сильно
у поклажу, тягнули кіньми
з возом чи із грубими саньми.
Николай виходив із подвір'я
і здрав ті віхті, наче пір'я.
Зідране заносив до стодоли,
сіна у якій було доволі.
Так, були вони скупердяї
І бажання тлумили свої.
Зачинялись від коляндиків.
Двоє вже довіку скупарів.
Шкода, як згадаєш, тих людей.
Що то за життя щобожий день?
Віхтики у пам'яті висять.
На гілках, немов листки, ряхтять.
Николай зятявився безвільним.
Хоч і був дбайливим, не бездільним.
Та було в житті у нього віхи
На малий чи трохи більший віхоть...

Від гирла Рибниці, від берега Прута
супроти течії убрід ловили рибу.
Камінням сіті прикладали. І вода
збивала й піднімалася на диби.
І крок за кроком проти течії
йшли, не оглядаючись, угору.
Прості були обов'язки мої —
встромляти бовт у прибережні норі
і розганяти скупчення рибин,
їх спрямувати в невидимки-сіті.
І сердився на мене не один,
що утікали, як несамовиті
марени, клені, струги і кублі.
Ще їхні назви в пам'яті тримаю.
Хай плодяться у річечці малій,
що протікала свого часу раєм...

ВТІКАЧІ

Гори. Двоє бредуть
через дебрі і хаші.
Ноги самі несуть
тих, що йдуть на пропаше.
Раптом вистрибом звір
ім нагнав переляку.
Не pomoже топір.
Не допоможуть гіляки.
І рвонули вони
по тріскучому рішці.
Ніби дух сатани
чути ближче і ближче.
Звір за ними біжить
лїнькувато і швидко.
І якраз у ту мить
тут небажані свідки.
Головне втікачам,
потоптавши довіру,
бігти швидше весь час

від партнера щораз,
а не швидше від звіра...

ЗАРІКА

Все частіше відвідує згадка
день-крізь-день про той кут Заріку.
Бачу, як там хитається кладка
Через Рибницю пінну й швидко.
Хто би карту зробив найпростішу?
Вулиці і будівлі наніс
від далеких часів до найближчих.
Свідок всьому — задумливий ліс...
А сусіди — немов хуторяни.
Чути рідко тут їх перегук.
Зазвичай прокидаючись рано,
На мобільний лаштуються звук.
Особливо цінується вістка,
чи у дощ не сюрпризить ріка.
Хоч яка би годинонька пізня,
та чекають терпляче дзвінка
Від тогО, хто до берега ближче.
Замузичило.
Й слово “пішла”
завучало сигнально й заклично.
Тобто річка ушир потекла
Й понеслася зарозливо й стрімко.
Може навіть будівлі знести,
затопити городи й зарінки
і, неначе зловмисник, втекти.
Тож і дехто раніш через неї
рідне місце міняв на чуже.
І лишилися комусь привілеї
чи внизу, чи вгорі, чи десь ще.
Їх обійстя — неначе сузір'я,
трішки скупчені чи в самоті.
Де та карта, де кожне подвір'я,
кожна вуличка в ріднім куті?
Я його відчуваю здалека.
Він крізь душу мою протіка
і ячить у ній, наче лелека:
Заріка.
За — ріка.
За — рі — ка...

КРИЛАТІ ТАНЦІ

Дівки стояли ув окремій гурті.
А в іншому юрмились парубки.
І перші звуки, як джерельний дзюркіт,
пішли, немов струмочок до ріки.
І парубок виходить на майданчик.
І кличе: Ольцю! Лесю! Чи ... Марі!
Вже біля нього дівчина. І танчик
вони заводять в тій ясній порі.
І видко, що танцюють не уперше.
І видко, що для них той ритуал
такий, якого хочуть перевершити
у королівстві вигнутих дзеркал.
І де тепер — питаєш — дзеркала ті?
Їх часова покрила пелена.

І в пам'яті про танці ті крилаті
жива ще згадка.
Згадка-таїна...

Нові слова приносив я до хати.
Вони самі містилися у ній.
І так жилося, допоки від'їжджати
все ж довелося. Надовго, світку мій.

Їх залишив. Вони в кутках ховались.
Як сироти, ущерблені, німі.
Як приїжджав, вони не признавались.
Напевно, звикли, що весь час самі.

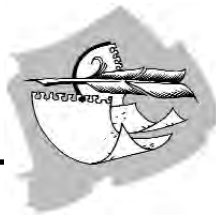
І все ж, коли їх зачепив мій голос,
а ще почули в'язку слів нових,
то стрепенулись, як пшеничний колос,
захвилювались, як ковальський міх.

Душа тоді наповнилась по вінця
справжнісіньким божественним теплом.
Ввійшов у рідну хату без гостинця,
ховаю мокрі очі потайком.

Не знаючи, що йдуть мені на поміч
приховані у закутках слова,
що із усіх можливих пристановищ
лишень отут їх сила ожива...

СТАСЯ

Була у неї заяча губа.
Маленька хатка. І стара верба.
І четверо було рухливих кіз,
що з бабою машерували скрізь.
Як ланцюжком по вулиці йшли,
То ніби нитку уподовж тягли.
Йшли так рівно, чітко й урочисто.
Охайні і завжди напрочуд чисті.
Любила Стася їх, немов дітей.
І відчувалось, дужче, як людей,
що голосу її не зовсім раді,
гугнявому через родиму ваду.
На пасовиську спогади і жарти.
І неодмінна гра у дурня в карти.
І Стасю там ніхто не переміг.
Напевно, знала щось. А то не гріх.
Її тлумачення запам'яталось дивне
про квіточки на галявинці рівній.
— Ось бачиш — білі пелюстки,
як у ромашки.
Червоні по краях, мов крила пташки.
Та все їх менше, тих червоних цятко.
А все залежить, знаєш, від дівчаток.
Колись вони стидливими були,
Тому з червоним квіточка цвіли.
А зараз, бачиш, переважно білі.
Втрачають стид дівчата наші милі.
І чув я це тоді, як був малий.

І згадується день той голубий.
Розлитий слявом білих пелюсток.
Червона облямівка, як в чашок.
Коли із гурту чується дівчат
демонстративний і відвертий мат,
то згадується та сусідка Стася
з тлумаченням квіткової окраси.
Невже цвітуть лиш білі пелюстки?
Напевно так.
Такі тепер роки.
Не думають про стид.
І не говорять.
І жодний не ведеться моніторинг...

СОЛИЩЕ

Я не любив гори тієї.
На ній багато будяків.
Немов були в них привілеї.
І жодних трав. І бур'янів.
Там вирізала їх худоба.
Торкалась майже корінців.
Була земля та, наче здоба.
А все тому, що з правіків
Була із покладами солі.
Копальні тут були колись.
Вони свої зіграли ролі.
Замовкли. І не будять ліс.
Стояли тут чумацькі мажі.
Везли в Європу звідси сіль.
Та хто про це тепер розкаже ?
Хіба що будякові джміль.
Гору ту Солищем назвали.
Худоба землю лиже там,
На місці соляних копалень.
Відповіді її смакам
Те будякове пустирище.
Там босим ти не пробіжиш.
Збирали в купі будячища
на рОзпал злидні. (Дивись вірш).
І час настав, як в їхнім домі
погас вогонь. Пошез і дим.
Помандрували в невідомий
І загадковий отчий Крим.
То не назвеш чумакуванням.
Там кримська сіль тепер своя.
Натомість Солище щорання
ледь-ледь кристалами сія.

МАР'ЯНКА

Я застав інтонаційний спад
у її болючому зізнанні.
Їй багато літ тому назад
доля піднесла випробування.
Перед тим було все до ладу.
Тішилась із вдалого заміжжя.
Жодних передбачень про біду.
Дбай про живність і майбутнє збіжжя.
Чоловік — він майстер, він пічник.
Він усім відомий як Танаско.
Але мучив спогад-руйнівник,
що на думку їй приходив часто.
— А ти знаєш, був у мене син.
Вмер так несподівано маленький.
Мав би зараз двадцять і один.
Газдував би. Тішив деда й неньку.
Було сумно від тих слів мені.
Намагався якось зрозуміти
очі ті Мар'янчини сумні,
що дивились на сусідські діти.
Повінь хату затопила їх.
Збудувались просто біля церкви.
І життя нових набрало віх
у своїй щоденній круговерті.
Стільки люду бачиш із вікна.
А пліток! — Бери й складай у міхи.
І пригода трапилась одна,
та, що заперече безвихідь.
Хтось постукав якось уночі.
Глянула — там люди й немовлятка.
І її вмовляють прохачі
бути дитині за хрещену матку.
Що поробиш? Відмовляти — гріх.
ВідбулИ те дійство ритуальне.
“Хто ви, люди? — запитала їх. —
Де знайти вас? Ви близькі чи дальні?”
“Ми цього не скажемо. Простіть.
Виросте дитя й само знайде Вас”.
Зворушила жінку у ту мить
тих нових кумів безпосередність.
І душа наповнена була
зустріччю уявною щоднини.
Хвиля часова її спливла
без появ хрещеної дитини.

А моя уява все кипить.
Хочеться їй більшого розвою.
Цвинтар уявляється. І мить
квітпокладання.
Й миготить
там свіча
од стрічі з таїною...

БАЛАДА ПРО ВЧИТЕЛЯ

Пам'яті Василя Куфлюка

Чи то від переляку, чи від кривди
хлопчисько виліз на сосну високу.
А злізти побоявся.
Й це не дивно.
Життя до нього надто вже жорстоке.
І допоміг йому в ту мить учитель:
— А пошукай-но між гілками шишку.
Ми будемо про неї скоро вчити.
Шукаючи, зірвав її хлопчисько.
А потім із сосни спустивсь поволі.
Ще довго запах пам'ятав смолистий.
“Наш дім” — для сиріт і житло, і школа
десь недалечко польської столиці.
Доводилося чути настанови
у домі тим від старшого колеги,
що звався Януш Корчак.
Його мова
вражала чітким баченням стратегій.
Всього десяток літ мине неповний.
Опиниться той Януш з діточками
в концтаборі Треблінці.
Шлях жертвний
усіяний густими колочками.
І випав йому жереб. Випав вибір —
Залишити дітей напризволяще,
а чи піти із ними, як на дибу,
у піч, немов дияволу пашу.
Він не хотів, щоб дітлашня зазнала
чуття покинутості, а точніше — зради.
Вона ішла з учителем, співала,
засвідчуючи невідому радість
В останній день життя, в останній серпень.
А далі не заглиблюємось в жахіття.
А той, про кого мовили ми спершу,
вернувся додому після лихоліття.
Привчав дітей до музики, до співу.
До володіння абсолютним слухом.
І світові явив справжнє диво
із незбагненим таємничим духом.
Був одинак. Весь вік. Довкола діти.
Не шкодував умінь своїх і часу.
А дехто прокидався знаменитим,
немов вершину подолав Парнасу.
Учитель тішився, хоча своїх емоцій
не проявляв занадто вже відверто.
І мить фатальна у фатальнім році
його настигла.
І струна завмерла.
Був похорон не дуже велелюдний.
І не прийшли оті, що знамениті.
І височіє в свята чи у будні
Могила. Пустка.
Тут самотній вчитель.
Він має з ким у небі говорити.
Там Корчак з янголятами святими.
А його учні мають свої ритми.
Хай віддаються їм.
Господь із ними...

ФІАЛКИ

Вони і пахнуть, й заворожують
І попри біль, і попри час.
І хтось знає, що їх насторожує
зокрема в нас. І тільки в нас,
У тих, що поруч них ходили
У різний час під бережком.
Свої тут клопоти носили,
Ішли немовби напролом
Через незгоди і невдачі,
Оті минаючи квітки,
Що чули, як у когось плаче
душа не рік, не два. Роки.
Вони такі, що відчують
побіля себе ходаків.
А багатьох уже немає.
І їхній світ як обмілів.
Немає дівчини тієї...
Коріння в них аж запеклось,
зворушилося, як змії,
кричало, як від кулі лось.
Немає вчителя отого,
що їх за звичкою вивчав.

Вони свого молили бога,
Щоби його він відшукав.
Я пам'ятаю ті фіалки.
Я оглядав їх потайком.
Їх так любили дві Наталки
У різний час під бережком.
Вони цвітуть і заворожують
І попри біль, і попри час.
І хтось знає, що їх насторожує
І саме зараз. Саме в нас...

ПЕТРО ПЕЧЕЖАК

...А на іншій горі
жив Петро Печежак.
Я родився, як він
мав два роки.
Одинак у батьків.
Ще й який одинак!
А такий, що вони
геть забули про спокій.
Був бешкетником.
Був
так, як звикле в лісах.
Половати ходив.
Мав рушницю-двостволку.
Брів лісами.
Не знаючи,
що таке страх.
А бродіння оті
геть позбавлені толку.
Ну хіба що розмови.
Брехати любив!
Не згадаю нічого
з предивних історій.
Було мало, звичайно,
в тих історіях див.
Ніби їх приховав
іще Стефан Баторій.
Він хотів дивувати,
той Петро Печежак.
Відслужив десь далеко.
Вернувся, одружився.
Як він жив?
Не скажу.
Схоже так, що ніяк.
Краще б справді,
як кажуть,
частіше молився.
Та... Аби ж то.
Аби ж то. А то...
Вечір був
особливо погідний.
Він до клубу пішов.
Танцював, як ніхто.
І додому прийшов,
як чужий.
Як нерідний.
У кімнаті був сам.
Сам рушницю дістав.
Сам під бороду дуло наставив.
І ногою гачок
спусковий натискав
різко, сильно.
Й життя
себе раптом
позбавив.
Отакий був сусід.
Той Петро Печежак.
Що ним рухало
в мить ту
фатальну?
Цього вже
не збагнути
нікому
ніяк.
Все ж історія.
Як і подібні,
печальна...

РОМАН ІВОНЯК

В хлопців, що верталися із війська,
інерційний діяв ще рефлекс.
Дбали про свій вигляд по-армійськи,
Як редактор про охайний текст.
Ще було незмінним ритуалом
в будь-яку погоду на річі
хлопатись за церемоніалом,
до якого звикли хлопці ті.
І поволі пристрасть та згасала.
Клопоти. Одруження. Сім'я
їхні хобі переспрямували.
Набирало інших барв життя.
Згадую Івоняка Романа.

Мав він пристрасть. З нею і помер.
Вона звалась кийське “Динамо”.
Її міра — тисячі ампер.
Хоч би що робив він у господі.
Чи рубав, пиляв, а чи сапав.
Все кидАв, якщо при тій нагоді
матч футбольний Київ транслював.
Знав тих футболістів поіменно.
Все мене розпитував, чи я
бачив їх. Розповідав натхненно
Хто Коли Кому Забив і Як.
І якщо траплялося, що якось
не було електрики в селі.
У свою ішов він контракту —
Ровера негайно! Й між полів
У село сусіднє покотився.
Там також були такі, як він...
Якось, Ромку, ти мені наснився:
телевізор. Матч. Олег Блохін.
Міг я книжку підписати в нього.
Міг тобі дарунок піднести.
Вибач мені. Не суди вже строго
за ліннєвство. Вибач і прости.
То була б тобі велика втіха...
Що казати ?
Все вже відпливло.
Залишилась пам'ять.
Її вихор
із осердя — Рудники, село...

РУДНИКИ

Вони присутні у твоїх думках.
У спогадах. У віщих сновидіннях.
І коли душу огортає страх
від усвідомлення всього марнототління.
Картина зрима — Рибниця біжить.
І зморшки хвилю звучать безперейбно.
А далі за горою ліс шумить,
хитаючи дерева самосійні.
Вони з тобою, Рудники. І ти
не в змозі пояснити їх появу
тоді, коли, бува, заважко йти.
І кроки не такі вже м'які.
І бачиш, що міняються вони
із хвилею нового покоління.
Нові в селі і барви, і тони
на тлі його душі, яка нетлінна...

У ту шпарину він проник,
за ним хитнулося повітря.
На хвилю десь неначе зник,
як у кіно сучаснім титри.

А потім знову повернувся.
І відчувається присутність
когось потрібного комусь.
І в цьому є найвища сутність.

Спитати можна тут — чого?
Кортить довідатись — а хто ж він?
І далі, далі ще — кого
він ошасливити спроможний?

Навіщо стільки запитань?
Вони здебільше недоречні.
Не все охоплює екран.
Щось поза ним у колотнечі

десь відбувається із кимсь.
Хтось проникає крізь шпарину.
Хтось переходить через дим,
веде коня на полонину.

За ним лишаються ліси,
повиті білими димами,
що виснуть, ніби пояси
над вирубаними верхами.

І лісі гори, і річки,
що на очах усе міліють,
волають гнівно насправжки
про геть руїницьку затію,

що планетарним, світовим
уже відгукується болем.
А хтось іде крізь час, крізь дим,
і крізь шпарину йде по колу.

І він потрібен ще комусь,
хто сам, у цілковитій тиші
руками сперся на обрус
й нечутно у задумі дише ...

«Таємнича Україна» готується до всеукраїнської подорожі

Едуард ОВЧАРЕНКО

— Над цим проектом працюю вже давно, — розповідає Дмитро Коваль. — “Таємнича Україна” — це серія, присвячена зокрема забутими місцинам або зруйнованим містам нашої держави.

Неодноразово доводилося бувати у Слов’янську на Донеччині — місті, звідки почалася війна. Не можна спокійно дивитися на руїни Слов’янська, залишені війною. А художники все сприймають надзвичайно гостро, тож побачене не могло мені не краяти серця. Я народився на Західній Україні, але саме на сході з’явилася думка підняти цю тему і вивести її на загальнонаціональний рівень.

Продовжував мандрівки різними регіонами країни. Поступово збирав матеріал — спершу у вигляді натуралістичних замальовок, етюдів, перші враження переносилися на швидкоплинні творчі пошуки. Згодом, вже у стінах майстерні, став переходити від природи до пошуку досконало вираженої і максимально загостреної художньої форми. Своїми картинами цього циклу, а також іншими полотнами, створеними в останні роки, намагаюся підтримати у серцях наших співвітчизників дух національної єдності, патріотизму. Як художник вважаю себе відповідальним за духовне збагачення нашої нації. Відчуваю велику відповідальність за кожну роботу, яку представляю широкому загалу.

З цим проектом отримав Грант Президента України для видатних діячів у галузі культури. Держава мене підтримала, виділила кошти для його реалізації. Результат — виставка “Таємнича Україна. Нариси історії та сьогодення” наприкінці 2019

Торік у Музеї історії міста Києва відбулася персональна виставка члена НСХУ, художника і педагога, лауреата багатьох всеукраїнських і державних премій Дмитра Ковалю “Таємнича Україна”, що стала помітною подією в культурно-мистецькому житті не лише Києва, а й країни. Тож зовсім скоро з творчістю талановитого митця зможуть ознайомитися жителі інших міст.

— початку 2020 року, яка складалася з 70 картин. Вона мала широкий розголос. В її рамках відбулася презентація каталогу моїх робіт. Вже коли відкривалася ця виставка, народилася концепція створення пересувної експозиції. На разі багато українських музеїв готові її прийняти.

Спершу планувалося, що виставковий тур розпочнеться у 2020 році, але через пандемію його довелося перенести. А зараз прийшов час, коли треба реалізувати цю ідею і вносити її на загальнодержавний рівень. Перша виставка туру має відкриватися 9 лютого у Чернівецькому обласному художньому музеї. Присвячую цей проект тридцятиріччю нашої держави, до речі, я теж не так давно відзначив своє тридцятиріччя, а країною мандруватимуть тридцять моїх робіт.

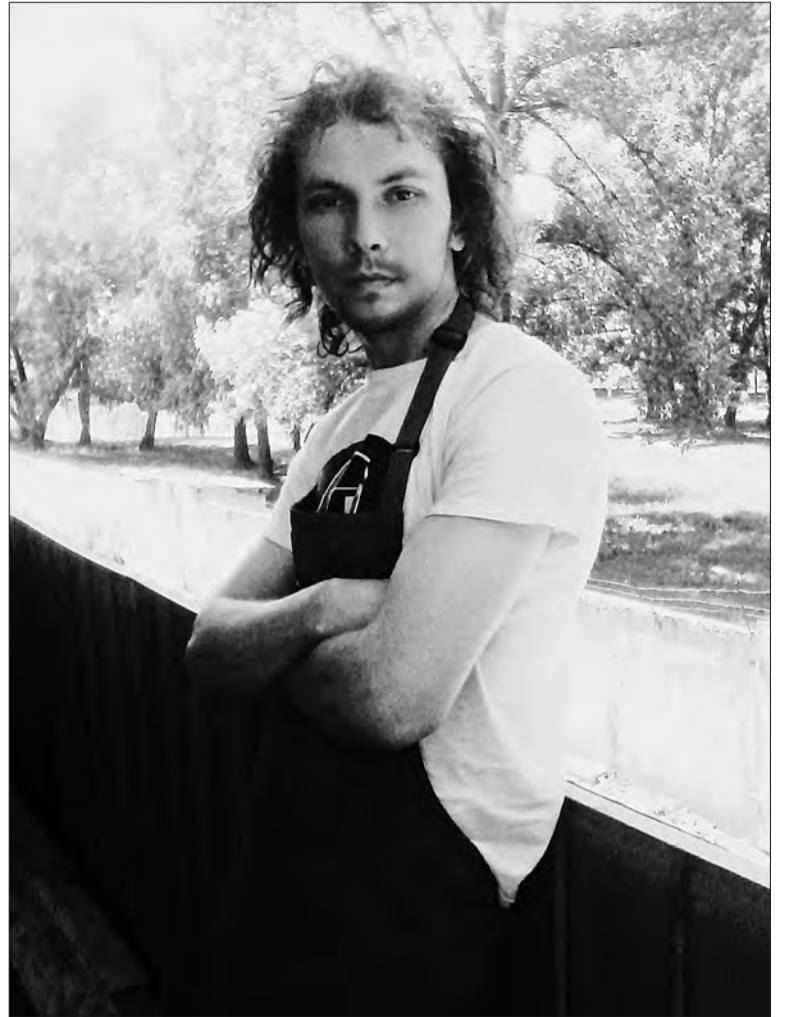
Вирішив розпочати тур з Чернівців не випадково, адже Буковина — це моя мала батьківщина. Пригадую, у 2007 році представив свою першу персональну виставку в галереї Київської організації НСХУ “Митець”. Вже тоді почав думати про той час, коли зможу прийти у рідні краї, аби прозвітувати про зроблене. До того ж Чернівецький обласний художній музей давно чекає мене у своїх стінах.

Попри карантинні обмеження, музеї продовжують працювати, (принаймні з 25 січня),

і люди, які цікавляться мистецтвом, відвідують виставки і зараз. Тому я вирішив не відкладати з проведенням туру.

Виставка в Чернівцях триватиме три тижні. Після цього мене запрошують до Вінницького обласного художнього музею. Також експозицію готові прийняти в Тернополі, Хмельницькому, Харкові, Дніпрі, в інших містах. Думаю, що проект триватиме кілька років. Хотілося б показати виставку за кордоном. Можливо, це буде Чехія, Німеччина, Франція, Хорватія чи Польща. Але для цього потрібна допомога з боку держави, або меценатів. Нині здійснюю проект на волонтерських засадах. Однак він не був би можливий без підтримки моїх друзів, колег. Насамперед маю на увазі МВЦ “Музей історії міста Києва”, мистецтвознавця Станіслава Бушака, лауреата Шевченківської премії Василя Чебанника, дизайнера Андрія Будника, який розробив верстку каталогу “Таємнича Україна”, народного художника України Василя Перевальського, директора Головної дирекції виставок НСХУ Ігоря Волощука, заслуженого діяча мистецтв Романа Петрука, мою кохану музу Лілію Скляріву. Вдячний усім, хто повірив у мене.

Маю також багато інших планів. Найближчим часом хочу представити свої нові твори на

виставці в Києві, над якими працюю понад кілька років та які до цього часу не бачив ніхто, окрім мене. Активно працюю в царині реформи середньої художньої освіти у столиці. У коледжі Національного університету технологій і дизайну, де я викладаю, у цьому році вперше робитимемо набір на нову спеціальність — “Мистецтво живопису”. Звісно, що художня освіта сьогодні потребує перезавантаження, нових рішучих кроків і дій, а тому розумію, що попереду складний, але надзвичайно цікавий і важливий шлях.

У мене сьогодні близько 100 студентів, також активно спілкуюся й з іншими вихованцями нашого коледжу та університету, в яких безпосередньо не викладаю. Серед них є дуже талановиті діти. Вірю, що з роками вони стануть потужними художниками.

Нещодавно у нашому коледжі відбулася виставка-конкурс студентських робіт “Осінній букет”, яку присвятили 90-річчю університету. У ній взяли участь 90 студентів. Раніше виставок такого рівня тут не було.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Іван ЮЩУК
Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

